

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Χ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τῆς Διευθύνσεως :

Ἐπὶ τῇ Ἑθνικῇ ἐπετεῖῳ	Σελ.	65
Νικολάου Ἐξαρχοπούλου. Ἀκαδημαϊκοῦ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου		
Ἡ γλῶσσα τοῦ παιδὸς καὶ ἡ καλλιέργεια αὐτῆς (Γ')	>	67
Ἡ διδασκαλία τῶν φυσιογνωστικῶν μαθημάτων (Γ')	>	72
Γρηγορίου Καρύδη. Διευθυντοῦ Μ. Π. Ἀκαδημίας		
Ἡ διδασκαλία τῆς Ἱστορίας εἰς τὴν Μ. Π. Ἀκαδημίαν (Β').	>	77
Νικολ. Τωμαδάκη. Διευθυντοῦ τῶν Γεν. Ἀρχείων τοῦ Κράτους		
Τὰ ἀρχεῖα καὶ ἡ Ἑθνικὴ Ἱστορία	>	83
Χαρ. Σκαλισιάνου		
Ἐλευθερία—Δημοκρατία καὶ Ἀρετὴ (Α')	>	87
Κωνστ. Δημητροπούλου		
Πειθαρχημένη Ἐλευθερία	>	91
Ἡ διεθνὴς ἐκπαιδευτικὴ κίνησις		
Ἡ ἀναδιοργάνωσις τῶν σχολείων ἐν Ἰταλίᾳ	>	97
F. Wertham		
Δηλητηρίασις τῶν παιδῶν μέ... εἰκόνας (Μετ. Ν. Δημητροκάλλη)	>	98
Ἡ ἐν Ἑλλάδι ἐκπαιδευτικὴ κίνησις		
Λαζ. Γαβαλά. Διτοῦ Προτύπου Μ. Π. Α.		
Ἡ μαθητικὴ βιβλιοθήκη τοῦ προτύπου Μονοταξίου τῆς Μ.Π.Α.	>	100
Πάνθεον Ἑλλήνων διδασκάλων πεσόντων ὑπὲρ Πατρίδος	>	102
Βιβλιοκρισία—Βιβλιογραφία	>	104

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΧ. 3.000

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΧΑΡ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΣ

Γραμματεὺς Διευθύνσεως : ΠΑΝ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΥΝΤΑΞΙΣ : Ἐπιτροπὴ ἐξ ἐγκρίτων παιδαγωγικῶν καὶ λογοτεχνῶν ἐποπτεύει ἐπὶ τῆς ὕλης τοῦ περιοδικοῦ.

Τὴν προεδρίαν τῆς ἀνωτέρω Ἐπιτροπῆς εὐηρεστήθη νὰ δεχθῇ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Ν. Ἐξαρχόπουλος.

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

Αἱ συνδρομαὶ εἶναι προπληρωτέαι καὶ καταβάλλονται μαζὶ μετὰ τὴν δέλωσιν ἐγγραφῆς.

Δι' ἐμβάσματα καὶ ἐν γένει διὰ πᾶν ὅτι ἀφορᾷ τὴν διαχείρισιν τοῦ περιοδικοῦ ἀπευθυντέον : Πρὸς τὸν Ἐκδοτικὸν Οἶκον Πέτρου Δημητράκου, ὁδὸς Περσμαζόγλου 9—Ἀθήνας.

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

(Σχολικῶν Ἐφορειῶν κ.λπ.)

Ἔτησίᾳ (10 τεύχη) Δρχ. 30.000
Ἐξάμηνες (5 τεύχη) » 15.000

ΔΙΑ ΤΟΥΣ κ.κ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ

Ἔτησίᾳ (10 τεύχη) Δρχ. 25.000
Ἐξάμηνες (5 τεύχη) » 15.000

ΥΠΟ ΕΚΤΥΠΩΣΙΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΝ Τῷ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΙ ΑΘΗΝΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ

Διὰ νὰ κατανοήσωμεν πλήρως τὴν θείαν γλῶσσαν τῶν ἐνδόξων προγόνων μας, πρέπει νὰ τὴν παρακολουθήσωμεν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀπὸ τὰ σπάργανα μέχρι τῆς ἀκμῆς τῆς φρίμου ἡλικίας τῆς.

Μὲ τὴν «Γραμματικὴν τῆς Ἀττικῆς Διαλέκτου» ὅμως, τὴν ὁποίαν ἐδιδάχθημεν καὶ διδάσκομεν ἀκόμη καὶ σήμερον, οὔτε τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ πλάτος (εἰς πάσας δηλ. τὰς διαλέκτους τῆς καὶ καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας, καθ' οὓς ἐλαλήθη καὶ ἐγράφη) μανθάνομεν, οὔτε καὶ τῆς ἱστορίας τῆς (τῆς τροχιάς δηλ. τὴν ὁποίαν διήνυσεν ἀφ' ἧς ἐδημιουργήθη γλῶσσα τῶν Ἀρείων Λαῶν μέχρι τοῦ 4ου—4ου αἰῶνος π. Χ.) λαμβάνομεν γνῶσιν. Οὔτε πλήρως ἄρα τὴν κατανοοῦμεν, οὔτε καὶ τὴν ἀγάπην πού τῆς ἀνήκει εἶναι δυνατόν νὰ αἰσθανθῶμεν.

Ἡ «Ἱστορικὴ Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς» ἐρχεται νὰ συμπληρώσῃ τὸ κενὸν τοῦτο. Διότι παρακολουθεῖ τὴν ἐξέλιξιν τῶν φθόγων τῆς ἀφ' ἧς οὔτοι ἐδημιουργήθησαν ἐν τῇ Ἰαπετικῇ Γλώσσῃ—Μητρὶ μέχρι τῆς παναρχαιοτάτης καθ' αὐτὸ Ἑλληνικῆς, καὶ περαιτέρω μέχρι τῆς Ἀττικῆς Διαλέκτου τῆς. Καὶ διότι παρέχουσα ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὸ τυπικὸν τῆς Ἀττικῆς Διαλέκτου (ὡς καὶ αἱ ὑπάρχουσαι Γραμματικαὶ) φροντίζει ἐν ταύτῃ νὰ μᾶς παρέχῃ ἕκαστον γραμματικὸν φαινόμενον ἐν τῇ ἐξέλιξί τούτου : πῶς δηλ. ἐδημιουργήθη τὸ ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ Ἰαπετικῇ γλῶσσῃ, ποίας μορφᾶς προσέλαβεν εἰς τὰς διαφόρους συγγενεῖς γλώσσας (ἐπὶ τῇ βάσει πάντοτε τῶν πορισμάτων τῆς Συγχροτικῆς Γλωσσολογίας), καὶ πῶς τέλος διεσώθη εἰς τὰς διαφόρους διαλέκτους τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΠΕΤΡΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ—ΠΕΡΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 9—ΑΘΗΝΑΙ

ΕΤΟΣ Γ'

ΑΘΗΝΑΙ, ΜΑΡΤΙΟΣ 1949

ΤΕΥΧΟΣ 3.(23)

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΠΙ ΤΗ ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΕΤΕΙΩ

Εὐφρόσυνος καὶ ἐλπιδοφόρος ὅσον οὐδέποτε ἄλλοτε ἀνέτει-
λεν ἐφέτος ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν ἐπέτειος· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐορτάζομεν
αὐτὴν μετ' ὅλως ἐξαιρετικὴν λαμπρότητα καὶ αἵγλην. Ὅντως ἀπὸ
τοῦ πολυσυμνήτου ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς τῆς ἀποκαταστάσεως ἀγῶνός
τῆς οὐδέποτε ἄλλοτε ἡ ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλὰς περιεβλήθη μετ' ὅ-
σιν δόξαν καὶ οὐδέποτε ἄλλοτε εἶχε τοιοῦτους εἰλικρινεῖς καὶ
ἰσχυροὺς συμπαραστάτας εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνάς
τῆς οἴους κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Καταγαγοῦσα, χάρις εἰς τὸν ἀπα-
ράμιλλον ἡρωϊσμόν τῶν στρατευομένων τέκνων τῆς, τὴν πρώτην
νίκην εἰς τὸν τιτάνειον ἀγῶνα τῶν ἐλευθέρων ἐθνῶν κατὰ τῆς
φασιστικῆς ἀπολυταρχίας, νικῶσα δὲ καὶ τώρα, πάλιν πρώτη, τὸν
προβάλλοντα ἤδη νέον ἐχθρόν τῆς ἐλευθερίας τοῦ κόσμου Σλαβο-
κομμουνιστικὸν ἀπολυταρχισμόν ἀπέσπασεν, ὡς ἦτο φυσικόν, τὸν
θαυμασμόν καὶ τὴν ἐκτίμησιν ὅλων τῶν ἐλευθέρων λαῶν τῆς γῆς
καὶ εἴλκυσε τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς κραταιᾶς δημοκρατίας τῶν
Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἡ ὁποία ταχθεῖσα πρόθυμος
συμπαραστάτης αὐτῆς καὶ βοηθὸς εἰς τὸν κατὰ τοῦ Σλαυκομ-
μουνισμοῦ ἀγῶνά τῆς ἐγγυᾶται εὐτυχὲς καὶ ἔνδοξον δι' αὐτὴν
τὸ μέλλον.

Πᾶσα ὅθεν δόξα καὶ τιμὴ διὰ τὴν περίβλεπτον θέσιν ἣν κατ-
έχει σήμερον ἡ Ἑλλὰς ἐν τῇ χορείᾳ τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν
ἀνήκει εἰς τὴν στρατευομένην Ἑλληνικὴν νεότητα, τῆς ὁποίας τὰ
καὶ σήμερον συνεχιζόμενα περικλεῆ κατορθώματα ἀποτελοῦν τὸ
σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον μνημόσυνον ὑπὲρ τῆς μνήμης τῶν
ἡρώων τοῦ Εἰκοσιένα, πρὸ τῶν ἱερῶν σκιῶν τῶν ὁποίων πάντες
σήμερον κλίνομεν εὐλαβῶς τὸ γόνυ. Διότι, ἂν ἡμεῖς οἱ ἐν τῇ καθε-
στηκυίᾳ ἡλικίᾳ, ἱερὸν τελοῦντες τὰ καθήκοντα, τῆς ἡμετέρας νεότητος
ἡ διανοία τὴν μνήμην αὐτῶν, ἡ σύγχρονος Ἑλληνικὴ νεότης δι-

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Δ. Βασιλείου

ΗΜΕΡΟΜ. 11-8-93

ΑΡΙΘ. 46420

καιούται νὰ σεμνύνεται ὅτι ἐκείνων ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργῳ γε-
νομένων αὐτὴ ἔργῳ δηλοῖ καὶ τὰς τιμὰς.

Ἄλλ' ἡ σύγχρονος ἐλληνικὴ νεότης καὶ πάντες ἡμεῖς μετ' αὐτῆς δὲν πρέπει νὰ ἐπαναπαυώμεθα εἰς τὰς ἐκ τῶν πολέμων δάφνας μας. Δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι μὲ τὰς ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν νίκας μας ἐξασφαλίζομεν διὰ παντὸς τὴν ἐλευθερίαν μας καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐλευθερίας ἀγαθὰ. Διότι ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἀπό- τοκος αὐτῆς εὐημερία καὶ ἡ πρόοδος εἶναι ἐκ τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἅπαξ κτηθέντα δὲν παραμένουν, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ κατακτῶνται διαρκῶς. Διὰ νὰ ἐπιτυχάνωμεν δὲ τὴν διαρκὴ αὐτῶν κατάκτησιν, ὀφείλομεν νὰ κερδίζωμεν διαρκῶς μίαν ἄλλην νίκην δυσκολωτέραν τῆς ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν, τὴν νίκην κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ μας, νίκην ἡ ὁποία ὡς παρέχουσα διαρκὴ εὐεργετικὰ ἀπο- τελέσματα εἰς τὸν νικῶντα εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἀρίστη τῶν νικῶν (*). Πρέπει, μὲ ἄλλας λέξεις, νὰ καταπνίγωμεν, ἐν διαρκεῖ πάλῃ πρὸς τὸν ἑαυτὸν μας, ὅλας τὰς ἐγώϊστικὰς ὑπαγορεύσεις του καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν χαμερπὴ πάθη, πού μᾶς ὀδηγοῦν εἰς ἀδελφοκτόνους ἀγῶνας καὶ περιάγουν πάντοτε εἰς κίνδυνον τὴν ἐλευθερίαν μας καὶ τὴν εὐημερίαν μας. Νικῶντες πάντοτε μίαν τοιαύτην νίκην θὰ προαγώμεθα ὁλονὲν εἰς ἐνάρτεον κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν βίον καὶ θ' ἀπολαύωμεν τὰ ἐκ τοῦ τοιούτου βίου ἀγαθὰ: ἦτοι ὁμόνοιαν, εὐνομίαν, σῶφρονα καὶ χρηστὴν διοίκησιν, ἀσφάλειαν τῆς ἐλευθε- ρίας μας καὶ τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τῆς χώρας μας κατὰ πά- σης ἔσωθεν ἢ ἔξωθεν ἐπιβουλῆς, ὑλικὴν εὐημερίαν καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν πρόοδον.

Ἡ σήμερον ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς ἀνατέλλουσα ἐθνικὴ ἡμῶν ἐπέτειος πρέπει ν' ἀποβῇ ἀφετηρία ἐξορμήσεως ἡμῶν πρὸς μίαν τοιαύτην κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ἀναβάπτισιν. Μόνον οὕτω θὰ δυνάμεθα νὰ διατηρῶμεν εἰς τὸ διηνεκές τὴν διὰ τῶν θυσιῶν κτηθεῖσαν ἐλευθερίαν μας καὶ ν' ἀποβλέπωμεν μετ' αἰσιοδοξίας πρὸς ἐν εὐτυχές καὶ ἐνδοξον μέλλον.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

(*) «Τὸ γὰρ νικᾶν αὐτὸς ἑαυτὸν πασῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη» (Δη- μόκριτος).

ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀκαδημαϊκοῦ, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΟΣ ΚΑΙ Η ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΑΥΤΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΤΕΛΕΙΑΙ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Εἶναι εὐνόητον, ὅτι ἡ γλῶσσα τοῦ παιδὸς ἡ ἀρχικὴ, τὴν ὁποίαν οὗτος προσ- κτᾶται κατὰ τρόπον φυσικόν, ἀνευ συστηματικῆς τινος ἐπεμβάσεως, ἔχει πλείστας ἀτελείας. Αὕτη, θεωρουμένη κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν, εἶναι κατασκευάσμα ἰδιόρρυθμον, ἥμισυ ὁμοιάζον πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν ἐνηλίκων. Μόνον δὲ μικρὸν κατὰ μικρὸν σὺν τῇ προοίῳσιν ἐνισχύσει τῶν νοητικῶν λειτουργιῶν καὶ τῇ ἀσκήσει τῶν γλωσσικῶν ὁργάνων αἶρονται αἱ ἀτέλειαι, ὑποχωρεῖ βαθμιαίως ἡ παιδικὴ διάλεκτος καὶ προσεγγίζει πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν ἐνηλίκων. Βαθμηδὸν προσέτι λέξεις ἰδιόρρυθμοι, πλασθεῖσαι ὑπὸ τοῦ παιδός, ἐγκαταλείπονται ὑπ' αὐτοῦ, ἀντι- καθιστάμεναι διὰ μᾶλλον εὐχρήστων τῆς μητρικῆς γλώσσης. Τὴν ἀποπεράτωσιν δὲ τοῦ τοιούτου καθαρμοῦ, ὅστις τελεῖται ἐν ἀρχῇ ἀσυνειδήτως καὶ ἀνευ συστήματος, ὀφείλει βραδύτερον νὰ ὑποβοηθήσῃ συστηματικῶς τὸ σχολεῖον.

Τὰς ἰδιόρρυθμίας τῆς ἀρχικῆς παιδικῆς γλώσσης θὰ προσπαθήσωμεν νὰ καταδείξωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις δι' ἀναλύσεως τῶν στοιχείων αὐτῆς.

Α' ΑΙ ΛΕΞΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

1. *Ἀριθμὸς τῶν παιδικῶν λέξεων.* Ὁ παῖς ἀρχεῖται ἀπὸ τῆς χρήσεως μιᾶς λέξεως, βαθμηδὸν δὲ πλουτίζεται ἡ γλῶσσα αὐτοῦ διὰ νέων λέξεων οὕτως, ὥστε περὶ τὸ τέλος τοῦ 2ου ἔτους περιέχει ἱκανῶς πλούσιον λεξιλόγιον. Ὁ W. Stern ὑπολογίζει εἰς 300 περίπου τὰς λέξεις τῶν θηλέων ἐν ἡλικίᾳ 2 ἐτῶν καὶ τῶν ἀρρένων ἐν ἡλικίᾳ 2 ἐτῶν καὶ ἑξ μηνῶν. Πάντως ὁ τοιοῦτος ἀριθμητι- κὸς ὑπολογισμὸς οὔτε μεγάλῃν ψυχολογικὴν σημασίαν ἔχει, οὔτε εἰς γενικώτερα πορίσματα δύναται νὰ ἀγάγῃ, διότι ὁ πλοῦτος ἀριθμὸς τῶν λέξεων ποικίλλει παρὰ τοῖς διαφοροῖς παισίν, ὁριζόμενος ὑπὸ πολλῶν παραγόντων ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς φύσεως. Ἐξαρτᾶται ἰδίᾳ μεγάλως ἀπὸ τοῦ περιέχοντος καὶ τῶν φροντίδων, τὰς ὁποίας ὁ οἶκος καταβάλλει διὰ τὴν γλωσσικὴν μόρφωσιν τοῦ παιδός.

Πολὺ μείζονος σημασίας εἶναι ἡ πορεία, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ παῖς ἀνέανει τὸν γλωσσικὸν του θησαυρόν. Κατὰ τὴν πρόσκτησιν τῶν λέξεων διακρίνονται πε- ρίοδοι ἐναλλασσόμεναι γοργῆς προόδου καὶ ἐπισχέσεως. Ἐν ἀρχῇ μανθάνει ὁ παῖς μόνον ὀλίγας λέξεις, τὰς ὁποίας χρησιμοποιεῖ εἰς πᾶσαν περίπτωσιν. Μετὰ τοῦτο ἐπακολουθεῖ στασιμότης ἀπροσδιορίστου διαρκείας, ταύτην δὲ διαδέχεται νέα πε- ρίοδος γοργῆς ἐξελιξεως, ὥστε παῖς κανονικὸς ἐν ἡλικίᾳ 18 μηνῶν δύναται νὰ ἀποβῇ κάτοχος πολλῶν δεκάδων λέξεων. Φαίνεται δέ, ὅτι τὸ τέλος τοῦ 2ου ἔτους καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ τρίτου εἶναι ἐποχὴ μεγίστης ταχύτητος ἐν τῇ προσκτήσει λέξεων. Τοιαῦται περίοδοι προόδου καὶ στασιμότητος ἐν τῇ προσκτήσει τῶν λέξεων ἐπα- ναλαμβάνονται καὶ βραδύτερον.

2. *Μορφαὶ τῶν παιδικῶν λέξεων.* Ὡς εἵπομεν, ὁ παῖς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 2ου ἔτους εἰσέρχεται εἰς τὴν γλωσσικὴν περίοδον. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ὑποτεθῇ,

Μικρόν κατά μικρόν ή συναισθηματική περίοδος υποχωρεί εις την *αντικειμενικήν*, την διανοητικήν περίοδον της γλώσσης. Κατ' αυτήν προσλαμβάνουσιν αἱ λέξεις αντικειμενικὸν χαρακτήρα, χρησιμοποιούμεναι πρὸς δήλωσιν πραγμάτων, γεγονότων, ιδιοτήτων, σχέσεων. Καὶ κατ' αὐτὴν ὅμως τὴν περίοδον ὁ παῖς διὰ μιᾶς λέξεως δηλοῖ πολλά. Οὕτως ἡ λέξις «*μπαμπά*» σημαίνει ἐν ἀρχῇ οὐ μόνον τὸν πατέρα, ἀλλὰ καὶ τὸν θεῖον καὶ ἄλλα πρόσωπα, ἐνίοτε δὲ καὶ πάντα ἄνδρα.

Ἡ τάσις αὕτη τοῦ νηπίου πρὸς τὸ ὀνομάζειν πολλὰ διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως κυρίαν αἰτίαν ἔχει, ὅτι δὲν ἀντιστοιχεῖ ἀκόμη πρὸς τὴν ποικιλίαν τοῦ ψυχικοῦ περιεχομένου ἀνάλογος πλοῦτος γλωσσικῶν ἐκφράσεων. Ἐνεκα δὲ τούτου συμπιέζονται τρόπον τινὰ πολλὰ ἐν ἐνὶ καὶ μόνῳ συμπλέγματι φθόγγων. Καὶ ἡ ἐν ἀρχῇ δὲ ἀτελεστάτη ἀντίληψις τοῦ νηπίου ἐπικουρεῖ, ὥστε νὰ ὀνομάζωνται ὑπ' αὐτοῦ διὰ τῆς αὐτῆς ὀνομασίας πρόσωπα καὶ πράγματα ἀνομοιότατα πρὸς ἄλληλα.

Τὴν τάσιν ταύτην τοῦ ὀνομάζειν πολλὰ διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως ἐνισχύει καὶ ἡ ιδιότης τῶν παίδων τῆς πρώτης παιδικῆς ἡλικίας, ὅπως σχηματίζουσι καθολικὰς ἀντιλήψεις. Οἱ παῖδες δηλαδή τῆς ἡλικίας ταύτης κατὰ τὴν θεώρησιν τῶν ἐπὶ μέρους πραγμάτων βλέπουσι πρῶτον τὸ ὅλον, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ στρέφουσι τὴν προσοχὴν καὶ τὴν παρατήρησιν αὐτῶν εἰς τὰ ἐπὶ μέρους, τὰς λεπτομερείας τῶν πραγμάτων. Εἶναι αὕτη καθολικὴ τάσις τῆς ἐξελισσομένης ἀντιλήψεως νὰ ἀρχηται ἀπὸ τοῦ ὅλου καὶ νὰ προβαίνει μετὰ τοῦτο εἰς τὴν γνῶσιν τῶν τμημάτων αὐτοῦ, τῶν λεπτομερειῶν καὶ τῶν σχέσεων. Καθ' ὅμοιον τρόπον γνωρίζει ὁ παῖς τὰ δένδρα, πρὶν διακρίνῃ τὰ εἶδη αὐτῶν, τὸ δάσος, πρὶν διακρίνῃ τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὸ δένδρα. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ παῖς ἐν ἀρχῇ τῆς πνευματικῆς του ζωῆς ἔχει συγκεχυμένην ἰδέαν τῶν ἀντικειμένων καὶ τῶν φαινομένων. Βαθμηδὸν δὲ διασαφεῖ τὰς ἐντυπώσεις του καὶ μορφοῖ ὅλοεν τελειοτέρας εἰκόνας αὐτῶν. Ἡ εἴσοδος αὕτη εἰς τὰς λεπτομερείας τελεῖται σὺν τῇ προοιούσῃ διανοητικῇ ὀριμᾷ του.

Ὡς δὲ μεταβάλλουσι μορφήν αἱ λέξεις ἐν τῷ στόματι τοῦ νηπίου, οὕτω μεταβάλλουσι καὶ σημασίαν. Τοῦτο αἰτίαν ἔχει, ὅτι ὅσῳ προσκτᾶται νέας λέξεις ὁ παῖς, τοσούτῳ μᾶλλον μερικεύει τὰς σημασίας τῶν προτέρων αὐτοῦ λέξεων. Εἰς τοῦτο συμβάλλεται καὶ τὸ ὅτι ἐν τῇ ἐξελίξει του ἐπισκοπεῖ ὅλοεν ἀκριβέστερον τὰ πράγματα καὶ δι' ἀναλύσεως αὐτῶν διακρίνει ἐν αὐτοῖς λεπτομερείας, αἵτινες πρότερον διέφευγον αὐτόν. Βραδύτερον ἀποκτᾷ τὴν συναίσθησιν, ὅτι ἕλαστον πρᾶγμα ἔχει ἰδίαν ὀνομασίαν. Οὕτω δὲ μέχρις οὗ ἡ λέξις ἀποκτήσει ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ παιδὸς τὴν κοινῶς ἀνεγνωρισμένην εἰς αὐτὴν σημασίαν, μεταβάλλει διαρκῶς σημασίαν. Ἀφ' ἧς ὅμως ἐποχῆς ἀποκτήσει οὗτος συνειδήσιν, ὅτι ἕκαστον πρᾶγμα ἔχει ἰδίαν ὀνομασίαν, καθίσταται κάτοχος πλοῦτος λέξεων, τῶν ὁποίων ἕκαστη ἔχει μερικὴν, ἀντικειμενικὴν σημασίαν. Ἡ περαιτέρω δ' ἐξέλιξις συνίσταται εἰς μετάβασιν ἀπὸ συγκεχυμένων καὶ ἀτομικῶν εἰς γενικὰς καὶ ἀφηρημένας σημασίας.

4. Γραμματικὴ τῶν λέξεων τῆς παιδικῆς γλώσσης. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἐξελίξεως τῆς παιδικῆς γλώσσης αἱ λέξεις οὔτε κλίνονται, οὔτε εἰς μέρη τοῦ λόγου, οἷα τὰ ὑπάρχοντα ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν ἐνηλίκων, διακρίνονται. Εἶναι αὕτη ἡ προγραμματικὴ περίοδος τῆς γλώσσης. Οὕτως αἱ πρῶται λέξεις τοῦ παιδός, αἵτινες, ὡς εἶδομεν, εἶναι, κυρίως εἰπεῖν, προτάσεις δηλοῦσαι συναισθητικῶς. Γραμματικῶς δὲ δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς ἐπιφωνήματα ἢ ἐπιφωνηματικαὶ ἐκφράσεις. Παρὰ ταύτας γίνεται χρῆσις λίαν ἐνωρὶς οὐσιαστικῶν, καὶ ἐπιζητεῖ νὰ μάθῃ τὴν ὀνομασίαν αὐτῶν. Οὕτω μέχρις ἡλικίας ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους ὁ γλωσσικὸς αὐτοῦ θησαυρὸς ἀποτελεῖται ἐξ ἐπιφωνημάτων καὶ οὐσιαστικῶν. Μετὰ τοῦτο ἐπακολουθεῖ τάσις πρὸς γνῶσιν ἐνεργειῶν, τούτου δ' ἔνεκα μετὰ τὰ οὐσιαστικὰ ἀναφαίνονται τὰ ῥήματα. Περὶ τὸ τέλος δὲ τοῦ 2ου ἔτους ἀνακύπτει ξέων ἀνηκουσῶν εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ λόγου, τ. ἔ. ἐπιθέτων, ἐπιρρημάτων, ἀν-

Κατ' ἐρεῦνας δέ, γενομένας ὑπὸ τοῦ W. Stern, ὁ γλωσσικὸς θησαυρὸς κανονικοῦ θήλεος ἀποτελεῖται ἐξαιρέσει τῶν ἐπιφωνημάτων εἰς ἡλικίαν ἐνὸς ἔτους καὶ τριῶν μηνῶν ἐξ οὐσιαστικῶν ἀποκλειστικῶς, εἰς ἡλικίαν ἐνὸς ἔτους καὶ ἐννέα μηνῶν ἐξ οὐσιαστικῶν (78%) καὶ ῥημάτων (22%), εἰς ἡλικίαν ἐνὸς ἔτους καὶ ἑνδεκα μηνῶν ἐξ οὐσιαστικῶν (63%), ῥημάτων (23%) καὶ λέξεων ἀνηκουσῶν εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ λόγου (14%).

Ὡς εἵπομεν, αἱ πρῶται λέξεις τοῦ παιδὸς εἶναι ἄκλιτοι. Καὶ ὅταν ἀκόμη ἀρχίσῃ οὗτος ἐκδηλῶν τὰ διανοήματα αὐτοῦ διὰ πλειόνων τῆς μιᾶς λέξεων, ἐξακολουθεῖ ἐπὶ τινα χρόνον τᾶτων οὕτως παραλλήλως ἀμεταβλήτους. Οὕτω μέχρι τέλους τοῦ 2ου ἔτους τοῦ βίου τὰ κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου ἐμφανίζονται ἐν μιᾷ καὶ πάντοτε τῇ αὐτῇ θεμελιώδει μορφῇ, τ. ἔ. τὰ οὐσιαστικὰ ἐν τῇ ὀνομαστικῇ τοῦ ἐνικοῦ, τὰ ἐπίθετα ἐν βαθμῷ θετικῷ, τὰ ῥήματα δηλοῦσι μόνον τὸ παρόν. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὅμως τοῦ τρίτου ἔτους ἀρχοῦνται αἱ λέξεις λαμβάνουσαι ζωὴν ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ παιδός, τ. ἔ. ἀρχοῦνται καμπτόμεναι, κλινόμεναι. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀναφαίνονται οἱ ἀριθμοί, αἱ πτώσεις, οἱ χρόνοι, αἱ συζυγίαι, οἱ βαθμοὶ τῆς συγκρίσεως κ.τ.λ. Ἡ εἴσοδος εἰς τὸ στάδιον τοῦτο θεωρεῖται μία τῶν κυρίων ἐποχῶν τῆς γλωσσικῆς ἐξελίξεως τοῦ παιδός. Ἐν ἀντιθέσει δὲ πρὸς τὴν διαδοχικὴν ἐμφάνισιν τῶν μερῶν τοῦ λόγου αἱ διάφοροι μορφαί, τὰς ὁποίας αἱ λέξεις μεταβαλλόμεναι προσλαμβάνουσιν, ἀναφαίνονται ἅπασαι σχεδὸν ταυτοχρόνως. Ὁ ἀγὼν ὅμως τοῦ παιδὸς πρὸς ἐθισμόν εἰς τὴν ὀρθὴν χρῆσιν τῶν διαφόρων τούτων μορφῶν διαρκεῖ ἐπὶ μακρόν.

Β' Ἡ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΠΛΟΚΗΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Μεγίστης σημασίας εἶναι ἡ γνῶσις καὶ τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον γίνεται χρῆσις τῶν λέξεων πρὸς οἰκοδομίαν τοῦ λόγου. Κατὰ τὰς ἐρεῦνας τοῦ W. Stern καὶ ἄλλων ἡ ἐξέλιξις τῆς πλοκῆς τῶν λέξεων ἐν τῷ λόγῳ τοῦ παιδὸς διατρέχει τὰς ἐπομένας περιόδους, αἵτινες διαδέχονται ἀλλήλας:

Αὕτη ἀρχεται οὐχὶ διὰ λέξεων, ἀλλὰ διὰ προτάσεων. Ἐκ τῶν προτάσεων ἐξελίσσεται ἡ λέξις. Χαρακτηριστικὸν δὲ τῆς κατωτάτης βαθμίδος τῆς παιδικῆς περιόδολογίας εἶναι, ὅτι αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς καὶ μόνης λέξεως, ἢ καὶ ἐνὸς φθόγγου. Ὡς εἶδομεν, αἱ πρῶται λέξεις ἢ φθόγγοι, οἱ ἐν ἀρχῇ προφερόμενοι μεμονωμένως, δηλοῦσιν ὁλοκλήρους καταστάσεις καὶ ἀντικαθιστῶσι πρότασιν, ἢ καὶ προτάσεις ὅλας.

Τὴν μονολεκτικὴν ταύτην περίοδον, διαρκοῦσαν μέχρι περίπου τῆς ἡλικίας ἐνὸς ἔτους καὶ ἐξ ἑως ἐννέα μηνῶν, διαδέχεται ἄλλη, καθ' ἣν ὁ παῖς ἐννοῖ πλείονος λέξεις ἐν μιᾷ προτάσει, καὶ δὴ ἐν ἀρχῇ δύο, τιθεμένης τῆς μιᾶς παρὰ τὴν ἄλλην. Τοῦτο σημαίνει μεγάλην πρόοδον. Ὁ δὲ περαιτέρω σχηματισμὸς προτάσεων καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εὐχερότερος, ὥστε παῖς κανονικῆς νοημοσύνης κατορθοῖ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 2ου ἔτους νὰ ὁμιλῇ διὰ προτάσεων. Εἶναι δὲ ἅπασαι κατωρτοὶ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 2ου ἔτους νὰ ὁμιλῇ διὰ προτάσεων. Ὁ φθόγγος αὕτη διαρκεῖ μέχρι περίπου τοῦ τέλους τοῦ δευτέρου ἔτους.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ δευτέρου ἔτους ὁ παῖς εἰσέρχεται εἰς τρίτην περίοδον πλοκῆς τοῦ λόγου. Σχηματίζει προτάσεις ἐκ πλειόνων λέξεων, ἐνὼν τρεῖς, τέσσαρες, ἢ καὶ πέντε, καὶ δὴ ἐν ἀρχῇ παρατακτικῶς. Οὕτως ὁ λόγος του ἀποτελεῖται ἐκ πλειόνων βραχυτέρων προτάσεων κατὰ παράταξιν, αἵτινες εἶναι κυρίως ἐπικλήσεις, ἐκδηλώσεις συναισθημάτων καὶ βουλημάτων. Παρὰ ταύτας δὲ μορφοῖ καὶ προτάσεις ἐρωτηματικὰς καὶ διηγηματικὰς περὶ παρόντων, ἢ πρὸς βραχέος παρελθόντων γεγονότων. Ἐν ταῖς προτάσεσι δὲ ταύταις ὡς τὰ πολλὰ δὲν τίθεται ἐρωτηματικὴ λέξις, ἀλλὰ τὴν ἐννοιαν τῆς ἐρωτήσεως ἀποδίδει ἡ τοποθέτησις τῶν λέξεων.

Ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἔτους καὶ ἡμίσεος ὁ παῖς εἰσέρχεται εἰς τετάρτην περίοδον πλοκῆς τοῦ λόγου, καθ' ἣν δὲν περιορίζεται ἐν μόνῳ τῷ καθαυτῷ παρατακτικῷ

Εὐληπτα εἶναι ἐκεῖνα, ἅτινα παρουσιάζουσι μορφὰς ἢ ἐκδηλώσεις, δυναμέναν νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἄριστοι ἐποπτικοὶ βάσεις πρὸς ἐξαγωγήν βιολογικῶν νόμων, ἢ τοιαῦτα, ἅτινα ἔνεκα τοῦ μεγέθους ἢ τοῦ σχήματος αὐτῶν ὑπόκεινται εὐχερῶς εἰς παρατηρήσεις. Μείζονα δὲ πρακτικὴν σημασίαν ἔχουσιν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια προξενοῦσιν ἄμεσον πρακτικὴν ὠφέλειαν. Τοιαῦτα εἶναι τὰ χρησιμοποιούμενα ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς πλήρωσιν βιοτικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν, λ.χ. πρὸς τροφήν του (βοῦς, χοῖρος, πρόβατον, αἶξ, ἰχθύες, πτηνὰ, ὀπωροφόρα δένδρα, φυτὰ), ἢ πρὸς ἐνδυμασίαν αὐτοῦ (πρόβατον, βάμβαξ, μεταξοσκώληξ), ἢ πρὸς κατασκευὴν τῆς κατοικίας του (δένδρα παρέχοντα ξυλείαν, λίθοι, μάραμα, μέταλλα), ἢ χρήσιμα διὰ τὰς ἐργατικὰς του ἀσχολίας (ἵππος, ἡμίονος, ὄνος). Εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ὑπάγονται καὶ τὰ φυσικὰ ὄντα, τὰ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐπιβλαβῆ εἰς τὸν ἀνθρώπον, ἢ ὀχληρὰ εἰς αὐτόν.

5. Ἐκ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ κοινότητι ὄντων ἅς προηγῶνται κατὰ τὴν διδασκαλίαν τὰ εὐχρηστότερα καὶ τὰ παρέχοντα ὀλιγωτέρας δυσχερείας. Εἶναι ἀναμφίβολον, ὅτι ἐκ τῆς μεθόδου τοῦ διδασκάλου, ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐπεξεργασίας τῶν διδασκομένων ἐξαρτᾶται ἐν μεγάλῳ βαθμῷ νὰ δοθῇ εἰς τὸ μάθημα μορφὴ ἀνάλογος πρὸς τὰς πνευματικὰς δυνάμεις τῶν μαθητῶν. Οὐχ ἦντο καὶ ἡ ὁρθὴ διάταξις τῆς ὕλης συμβάλλει ἐν μεγάλῳ βαθμῷ πρὸς πλήρωσιν τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ χωρεῖν ἀπὸ τῶν ἀπλουστερῶν εἰς τὰ δυσχερέστερα. Διὰ τοῦτο δὲ πρέπει νὰ γνωρίζωμεν, τίνα ἐκ τῶν ἐν ἐκάστῃ κοινότητι βιούντων ὄντων εἶναι ἔνεκα τῆς κατασκευῆς τῶν καὶ τοῦ τρόπου τοῦ βίου τῶν τὰ δυνάμενα νὰ κατανοηθῶσιν εὐχερέστερον καὶ τίνα τουναντίον.

Πολλοί, ἐν οἷς καὶ ὁ Junge, συνιστῶσι νὰ προηγῇται ἡ ἐξέτασις τῶν ἀπλουστερῶν κατὰ τὴν σωματικὴν κατασκευὴν, ὁρμώμενοι ἀπὸ τῆς ἰδέας, ὅτι ὅσα ἀπλουστερὰ ἢ σωματικὴ διαμόρφωσις ὄντος τινός, τόσα ἀπλουστερὰ εἶναι καὶ αἱ βιοτικαὶ ἐκδηλώσεις αὐτοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν τοσούτῳ εὐχερεστερὰ καὶ ἡ κατανόησις αὐτοῦ. Ὁρθότερα ὅμως φαίνεται εἰς ἡμᾶς ἡ γνώμη, καθ' ἣν ἐκ τοῦ ὅτι τὰ κατώτερα ὄντα ἔχουσιν ὁργανισμόν ἀπλούστερον, δὲν ἔπεται, ὅτι καὶ ἡ διδασκαλία αὐτῶν εἶναι εὐχερεστερὰ. Ἀντιθέτως, νομίζομεν, ὅτι τῶν ἐχόντων τελειότερον ὁργανισμόν αἱ βιοτικαὶ ἐκδηλώσεις καθίστανται μᾶλλον ἀντιληπτὰ καὶ κατανοοῦνται εὐχερέστερον.

Ἐπομένως ἡ ὁδὸς ἀπὸ τῶν ἀπλῶν εἰς τὰ σύνθετα εἶναι ἡ ἀπὸ τῶν κεκτημένων τελειότερον ὁργανισμόν ἄγουσα βαθμιαίως πρὸς τὰ ἀπλούστερα ὄντα. Ταῦτα ἰσχύουσι περὶ τε τῶν ζῴων καὶ τῶν φυτῶν. Ἄλλωστε ἡ διδασκαλία ἔχει τὴν εὐχέρειαν νὰ ρυθμίζηται ἐκαστοτε συμφώνως πρὸς τὴν ἀντιληπτικὴν δύναμιν τῶν μαθητῶν. Οὕτως ἐν τῇ ἐξέτασει ἐκάστου φυσικοῦ ὄντος δύνανται ἐν ταῖς κατωτέραις τάξεσι νὰ παραλείπωνται, ὅσα σημεῖα φαίνονται ἀνώτερα τῆς ἀντιληπτικῆς δυνάμεως τῶν παιδῶν, καταλειπομένης τῆς ἐξετάσεως αὐτῶν ἐν εὐθετωτέρῳ χρόνῳ.

6. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν, τὴν ἔχουσαν ὡς βάσιν τὴν ἀνωτέρω διαγραφείσαν διάταξιν, δὲν διδάσκονται κεχωρισμέναι ἀπ' ἀλλήλων ἡ ζωολογία, ἡ βοτανικὴ καὶ ἡ ὀρυκτολογία, διότι ὁ τοιοῦτος χωρισμὸς δὲν εἶναι δυνατός, δεδομένου ὅτι ζῶα, φυτὰ καὶ ὀρυκτὰ ἀποτελοῦσι μέλη ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐνιαίου ὅλου.

7. Ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς σημασίας τῆς διατάξεως τῆς ὕλης κατὰ κοινότητος εἶναι ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἐκάστη κοινότης ἀποτελεῖ σύστημα μικρὸν ἢ μέγα φυσικῶν ὄντων. Ὁ θέλων ὅμως νὰ λάβῃ γνώσιν αὐτοῦ ὀφείλει πρῶτον νὰ ἐπισκοπήσῃ ἕκαστον τῶν τμημάτων του. Πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ σαφῆ ἀντίληψιν αὐτῶν, ἵνα τοῦτο ἢ κατανόησιν τὴν σημασίαν ἐκάστου τμήματος ἐν τῷ συστήματι. Πλὴν δὲ τοῦτου ἡ κατανόησις τοῦ συστήματος εἶναι δυσχερεστερὰ ἐν ταῖς κατωτέραις τάξεσιν. Ἐκ τούτου συνάγεται, ὅτι ἡ διδασκαλία θὰ διατρίβῃ ἐν πρώτοις εἰς τὴν ἐξέτασιν ἐνὸς ἐκάστου φυσικοῦ ὄντος καθ' ἑαυτὸ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς βιολογικῆς ἀρχῆς. Εἴτα δὲ θὰ ἐπακολουθῇ ἡ ἐπισκόπησις τῶν ἐν τῇ κοινότητι σχέσεων καὶ θὰ ἀποβῇ οὕτως εὐχερὴς ἡ κατανόησις αὐτῶν.

8. Πλὴν τῶν εἰς τὰς διδασκομένας κοινότητας ὑπαρχόντων φυσικῶν ὄντων

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΡΑΣΛΕΙΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΝ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Τρίτη μορφή ἐργασίας εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ μαθήματος ἀπὸ τὰς πηγὰς, μιᾶς τοιαύτης δὲ διδασκαλίας γενομένης ἐν τῇ Μ. Π. Ἀκαδημίᾳ τὸν Ἀπρίλιον π.ἐ. θὰ δώσωμεν ἐν διάγραμμά. Ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως ἐπ' αὐτοῦ ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς: Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν τοιαύτην μορφήν ἐργασίας εἶναι ἡ ὑπαρξίς βοηθητικοῦ βιβλίου μὲ πηγὰς ἱστορικὰς ἢ ἀποσπάσματα αὐτῶν, συντεταγμένου κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, ἐτι δὲ ἀνταποκρινόμενου μὲ τὴν ἀντιληπτικότητα καὶ πνευματικὴν τῶν παιδῶν ὥριμότητα. Ὡς ἱστορικὰς πηγὰς νοοῦμεν: Ἐπιγραφάς, ἐπιστολάς, ἱστορικὰς ἀφηγήσεις, βιογραφίας, αὐτοβιογραφίας, λόγους ρητόρων καὶ ὅ,τι ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορουμένην ἐποχὴν. Προκειμένου περὶ ἱστορικῶν ἀποσπασμάτων ἐννοοῦμεν ἀποσπάσματα εἰλημμένα ἀπὸ σοβαρὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα ἡμετέρων καὶ ξένων ἐν πρωτοτύπῳ ἢ δοκίμῳ μεταφράσει, ὅταν τὸ πρωτότυπον εἶναι εἰς τοὺς μαθητὰς ἀπρόσιτον γλωσσικῶς. Κεφαλαιώδους σημασίας εἶναι, ὅτι, εἴτε περὶ πηγῶν πρόκειται, εἴτε περὶ ἀποσπασμάτων, τὰ παρατιθέμενα πρέπει νὰ εἶναι τοιαῦτα, ὥστε νὰ δύναται ὁ μαθητὴς εἴτε νὰ σχηματίσῃ πλήρη ἀντίληψιν τῆς ἱστορουμένης ἐποχῆς, εἴτε νὰ δημιουργοῦν εἰς αὐτὸν ἀπορίας βάσει τῶν ὁποίων θὰ οἰκοδομηθῇ τὸ νέον μάθημα, εἴτε τέλος νὰ παρέχουσιν εἰς αὐτὸν ὕλην πρὸς δραματοποίησιν, ἥτις ἐπακολουθεῖ μετὰ τὴν ἐπεξεργασίαν ἐνὸς κεφαλαίου. Δηλαδή, πρέπει τὰ παρατιθέμενα νὰ ἔχουσιν αὐτοτέλειαν, χωρὶς ὅμως νὰ ἐξαντλοῦν τὸ ὅλον θέμα. Ἡ ἀπλὴ παραθέσις ἐκ τῶν πηγῶν μιᾶς ἢ μερικῶν προτάσεων πρὸς κύρωσιν γνώμης τινὸς οὐδόλως συντελεῖ εἰς τὴν πλη-

εἶναι ἀνάγκη νὰ διδάσκωνται καὶ ζῶα καὶ φυτὰ, ἅτινα δὲν εὐρίσκονται ἐν αὐταῖς, τῶν ὁποίων ὅμως ἡ γνῶσις εἶναι ἀναγκαία ἔνεκα τῆς σημασίας αὐτῶν.

9. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω φυσικῶν ὄντων τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος, τῶν διδασκομένων, ὡς εἵπομεν, κατὰ κοινότητος, δεόν νὰ περιλαμβάνωνται ἐν τῷ προγράμματι καὶ ξένα ζῶα, φυτὰ καὶ ὀρυκτὰ, ἅτινα ἔχουσι σημασίαν διὰ τὸν πολιτισμόν, διότι ἄνευ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν θὰ ἐξήρχετο ὁ μαθητὴς τοῦ σχολείου, ἀποκομίζων ἀτελεῖς φυσιογνωστικὰς γνώσεις. Ἡ ἀρχὴ δὲ τῆς συγκεντρώσεως ἀπαιτεῖ, ἵνα καὶ ἡ τούτων διδασκαλία ἀγῇται εἰς σύνδεσμον πρὸς τὴν τοποθεσίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουσιν. Καὶ ἡ διδασκαλία δ' αὐτῶν δεόν ὥσαυτως νὰ τελῇται κατὰ τὴν βιολογικὴν ἀρχήν. Καὶ πρέπει νὰ ἀγωνται ταῦτα εἰς σχέσιν πρὸς συγγενῆ αὐτοῖς ἐντόπια ὄντα. Ἐπὶ παραδείγματι ἡ διδασκαλία τοῦ λέοντος καὶ τῆς τίγρεως θὰ ἀγῇται εἰς σχέσιν πρὸς τὴν γαλῆν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἄμεσος ἐποπτεία τῶν ξένων φυσικῶν ὄντων μόνον ἐν σπανίαις περιπτώσεσιν εἶναι δυνατὴ, διὰ τοῦτο ἐνδείκνυται ἔμμεσος ἐποπτεία αὐτῶν διὰ καταλλήλου ἐπιδείξεως ἀποτυπωμάτων, ἢ εἰκόνων αὐτῶν, ἢ προϊόντων παραγομένων ἐξ αὐτῶν, ὅσα ἐπὶ παραδείγματι λεμόνιον, πορτοκάλιον, φύλλον ἐλαίας, ὄρυζα, καφές, τῆνον, κακάο κ.τ.λ.

10. Πλὴν τῆς ζωολογικῆς, φυτολογικῆς καὶ ὀρυκτολογικῆς ὕλης δεόν νὰ περιλαμβάνηται ἐν τῷ προγράμματι καὶ ἡ βιολογικὴ ἐξέτασις τοῦ ἀνθρώπου. Παραλλήλως δὲ πρὸς τοὺς μνημονευθέντας κλάδους καὶ ἐν συναφείᾳ πρὸς αὐτοὺς παρασχετέα καὶ γνώσεις γενικῆς βιολογίας, ὑγιεινῆς καὶ σεξουαλικῆς ἀγωγῆς. Ὡς καταβάλλεται δὲ φροντίς, ὅπως ἀγωνται αὗται εἰς στενὴν συνάφειαν πρὸς τὴν λοιπὴν βιολογικὴν διδασκαλίαν καὶ, εἰ δυνατόν, ἀπορρέουσιν ἀβιάστως ἐξ αὐτῆς.

(Ἐπεται συνέχεια)

Ἐπὶ τῆς πρώτης ἐρωτήσεως διεξάγεται σύντομος συζήτηση μεταξύ τῶν μαθητῶν, ἵτις κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Πausanίας θὰ ὑπεσχέθη νὰ τοῦ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα, διότι αὐτὸς ἦτο ὁ διακαὴς πόθος τοῦ Ξέρξου καὶ δι' αὐτὸ τοῦ ὑπεσχέθη ἀφθονον χοῖμα νὰ οργανώσῃ τὴν Ε' φάλαγγα καὶ κατόπιν νὰ χρησιμοποιήσῃ καὶ στρατόν, ἀφοῦ ἤδη τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος θὰ εἶχε διαβρωθῇ ἐπικινδύνως ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τοῦ Πausanίου.

Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον ἐρώτημα τινὲς τῶν μαθητῶν ὑποβάλλουν τὴν γνώμην, ὅτι θὰ τοῦ τὸ μῆνυσε μὲ κανένα στρατιώτη, τὸν ὁποῖον θὰ ἐξηφάνισεν κατόπιν γιὰ νὰ μὴν κοινολογηθῇ, ἄλλοι ὅτι θὰ τοῦ τὸ μῆνυσε μὲ κανέναν ἀπὸ κείνους ποὺ ἀπληθύνοντο εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ τοὺς ἔστειλεν εἰς τὸν Ξέρξην, ἄλλοι δὲ ὅτι ἡμπορεῖ νὰ ἔστειλεν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Ξέρξην μὲ κανέναν ἀπ' αὐτοὺς χωρὶς νὰ παραστή ἀνάγκη νὰ ἐξευτελισθῇ σὲ στρατιώτη Ἕλληνα καὶ νὰ ἐκτεθῇ ἐπικινδύνως, διότι, εἶπον οἱ μαθηταί, ὅτι ὁ στρατιώτης μπορούσε νὰ τοῦ ἔλεγέ πὼς θὰ πῆγαινε στὸν Ξέρξην καὶ νὰ μὴν πῆγαινε πουθενά ἢ νὰ πῆγαινε στὸν ἀξιωματικὸν του καὶ νὰ τοῦ τὸ κατήγγελλεν, ὁπότε τὸ πρᾶγμα θὰ ἔφθανεν εἰς τὰ αὐτιά τῶν ἐπισήμων ἀρχῶν τῆς Σπάρτης καὶ ἡ θέσις τοῦ Πausanίου θὰ ἦταν πολὺ κρίσιμη. Ὡς λογικώτερος λοιπὸν τρόπος εὐρέθη ὅτι θὰ ἔκαμε γράμμα, τὸ ὁποῖον θὰ τὸ ἔστειλε μὲ κανένα ἐπίσημο Πέρση, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἡχμαλώτισεν στὸ Βυζάντιον καὶ κατόπιν τοὺς ἀπέλυσε καὶ εἶπεν εἰς τοὺς ἄλλους συμμάχους ὅτι ἐδραπέτευσαν. Ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι μέχοι τῆς στιγμῆς ἐκείνης περιοριζόμεθα ἁπλῶς εἰς τὴν κατεύθυνσιν τῆς συζητήσεως, εἶπαμεν εἰς τὰ παιδιὰ: Γιὰ προσέξατε, ἐπ' αὐτοῦ ἔχομεν μίαν σοβαρὰν μαρτυρίαν τοῦ ἰδίου συγγραφέως, ὁ ὁποῖος ἤικμασε 40 χρόνια ἀργότερα καὶ μᾶς διέσωσε καὶ τὴν ἐπιστολὴν ποὺ σὰς διάβασα στὴν ἀρχή. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ συγγραφεὺς, γιὰ τὸν ὁποῖον θὰ ποῦμε, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, πολλὰ πράγματα, μᾶς γράφει τί περιεῖχεν ἡ ἐπιστολὴ ποὺ ὅπως εἶπατε, καὶ πολὺ σωστά, ἔστειλε μὲ ἕναν ἐπίσημον, ποὺ ἀπληθύνοντο ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν εἰς τὸν Ξέρξην. Διαβάζουμε τὴν ἐπιστολήν...

Τί συμπεραίνετε λοιπὸν ἀπ' αὐτήν; Μάθαμε ὅτι ἡ πρώτη ἐπιστολὴ ποὺ μᾶς διάβασες, Κύριε, ἦταν ἀπάντησις σ' αὐτὴν ἐδῶ καὶ προτείνει ὁ Πausanίας στὸν Ξέρξην νὰ τοῦ δώσῃ τὴν κόρην του εἰς γάμον καὶ αὐτὸς ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν ἀπὸ λόγους καθαῶς ἐγωϊστικούς, γιὰ νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸς ἕνας μικρὸς Ξέρξης στὴν Ἑλλάδα, νὰ τοῦ ὑποδουλώσῃ τὴν πατρίδα μας. Ἐπειδὴ ὅμως, συνεχίζουν οἱ μαθηταί, τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο εὐκόλον οὔτε τὸσον ἁπλοῦν, ἔπρεπε δηλ. νὰ γίνῃ πολλὴ ἐργασία πάνω σ' αὐτὸ καὶ μὲ ἀνθρώπο τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης τοῦ Ξέρξου, γι' αὐτὸ τοῦ λέγει στείλε μου κάπου ἐδῶ κοντά, ὥστε νὰ συνεννοοῦμαι εὐκόλα, ἔναν τῆς ἐμπιστοσύνης σου.

Διδάσκαλος: Μάλιστα, παιδιὰ.

Μαθητής: Ἔτσι, λοιπόν, κύριε, καταλαβαίνουμε γιὰ τὴν ἐπιστολήν του ὁ Ξέρξης γράφει στὸν Ἀρτάβαζον πολὺ ἐμφαντικὰ πὼς εἶναι ἀνθρώπος τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης του.

Μαθητής: Φαίνεται, κύριε, ὅτι ὁ Ξέρξης καὶ ὁ Πausanίας κατὰστροφαν ἕνα σανακτικὸν σχέδιον ἀμέσου δράσεως: Ἐκτακτὸς ἀπεσταλμένος γιὰ τὴν ὑπόθεσιν αὐτή, χοῖμα ἀφθονοὶ γιὰ τὴν προπαγάνδα καὶ στρατὸς ἐὰν παραστή ἀνάγκη.

Μαθητής: Φάνηκεν ὁ Πausanίας συνεπὲς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν του;

Ὡς εἰσερχόμεθα εἰς τὸ ὡς ἀνωτέρω διατυπωθὲν τρίτον ἐρώτημα.

Μαθητής: Ἀπὸ τὴν ὅλην ἐξέλιξιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων συμπεραίνουμε, ὅτι ὁ Πausanίας δὲν κατώρθωσε νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα στοὺς Πέρσας, δὲν μπόρεσε νὰ καταστρέψῃ μὲ τὸ χοῖμα τῶν Περσῶν ὅ,τι εἶχον ἐπιτύχει οἱ νικηφόροι ἀγωνεῖς στὸ Μαραθῶνα, Σαλαμίνα, Πλαταιάς, Μυκάλη, Κύπρο, Βυζάντιον κ.λ.π. Τὸ χοῖμα μπορεῖ νὰ θολώσῃ πρὸς στιγμὴν τὰ νερά, ποτὲ ὅμως νὰ ἀνατρέψῃ τὸ σκάφος τῆς ἐλευθερίας, τὸ ὁποῖον γνωρίζουν νὰ ὑποστηρίζουν λαοὶ ἀποφασισμένοι νὰ θυσιάσουν τὰ πάντα χάριν αὐτῆς. Ἕνας λαὸς ποὺ ξέρεῖ νὰ πολεμᾷ ἐλεύθερα, μὲ τὴν ψυχὴν του, γιὰ τοὺς νεκροὺς του, γιὰ τὴν πατρίδα του, τὴ θρησκεία του, τὰ παιδιὰ του, γιὰ τὸν πολιτισμὸν του, γιὰ τοὺς ἐλευθέρους θεσμούς του, ποτὲ δὲν

ὑπάρχει κίνδυνος νὰ ὑποδουλωθῇ σὲ λαοὺς ποὺ πολεμοῦν ἀπὸ φόβον ποὺ τοὺς στρώνει μπρὸς τὸ κνούτο τοῦ ἀφέντη, ποὺ δὲν ξέρουν τί σημαίνει ἐλευθερία καὶ τί εἶναι πολιτισμός. Νὰ γιὰτὶ δὲν μπόρεσε νὰ ὑποδουλώσῃ ὁ Πausanίας τὴν πολιτισμένην πατρίδα του στοὺς βαρβάρους Πέρσας.

Μαθητής: Τί ἐμεσολάβησε, κύριε, καὶ δὲν μπόρεσε ὁ Πausanίας νὰ φανῇ συνεπὲς μὲ τὰς ὑποσχέσεις του;

Ἀρχεται συζήτηση μεταξύ τῶν μαθητῶν περὶ πιθανῶν κωλυμάτων, τὰ ὁποῖα συνήντησεν ὁ Πausanίας εἰς τὸν δρόμον τῆς προδοσίας.

Τινὲς τῶν μαθητῶν ὑπεστήριξαν τὴν ἄποψιν ὅτι, ἐφ' ὅσον γνωρίζουμε, ὅτι τὸ χοῖμα διαφθείρει, θὰ διέφθειρε καὶ τὸν Πausanίαν καὶ ἔτσι στὰ φραγτὰ του θὰ ἦταν πολυτελής, σὰν τὸ γεῦμα ποὺ ἡτοίμασε μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, γιὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀντίθεσιν μεταξύ Σπαρτιατικῆς λιτότητος καὶ Περσικῆς πολυτελείας, στὴν ἐμφάνισίν του θὰ ἦτο ἐπιδεικτικός, κουστούμια πολλὰ, θὰ ἄλλαζε δυὸ καὶ τρεῖς φορὲς τὴν ἡμέραν, θὰ εἶχε ὑπασπιστάς πολλούς, θὰ ἔγινεν ἀπότομος καὶ ἀπρόσιτος ἀπὸ τοὺς στρατιώτες του καὶ κανέναν δὲν θὰ ἄφινε νὰ τὸν πλησιάσῃ ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας ποὺ ἔπρεπε νὰ τοὺς λύῃ τόσα ζητήματα ποὺ προκύπτουν γιὰ ἕνα στρατιωτικὸ διοικητὴ μίᾳς πρὸ ὀλίγου ἀπελευθερωθείσης ἐπαρχίας. Ὅλα ταῦτα τὰ ἀνεκεφαλαιώσεν ἕνας μαθητὴς μὲ τὴν προσθήκην ὅτι, ἀφοῦ μετέβαλε τόσον τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν του βίον, ἀσφαλῶς θὰ τὸ ἔμαθαν οἱ ἀρχόντες τῆς Σπάρτης, —οἱ Ἐφοροὶ προσεδέσαμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐξουσίαν καὶ ἐπὶ τῶν βασιλείων— καὶ τὸν ἐκάλεσαν εἰς ἀπολογία.

Μαθητής: Πῆγε νὰ ἀπολογηθῇ;

Μαθητής: Ἐὰν ἦταν ἔξυπνος ἔπρεπε νὰ πᾶν γιὰ νὰ δείξῃ πὼς ὅλες οἱ καταγγελίαι εἶναι συκοφανταί.

Μαθητής: Μὰ πὼς θὰ δικαιολογοῦσε τὴν ἀλλαγὴν τρόπου ζωῆς;

Μαθητής: Ἀφοῦ δὲν εἶχαν συγκεκριμένα στοιχεῖα στὰ χέρια τοὺς οἱ Ἐφοροὶ, εὐκόλον ἦτο νὰ πῇ, ὅτι ὅλα αὐτὰ ἦσαν συκοφανταί, σκευωρία τῶν Ἀθηναίων ποὺ ζήλευαν αὐτὸν καὶ τὴν Σπάρτην, ἢ ὅτι, σὰν ἐπίσημος ἐκπρόσωπος στὰ πρὸ ὀλίγου ἀπελευθερωθέντα μέρη τῆς εὐτυχημένης Ἑλλάδος, ἔπρεπε χάριν τοῦ ἀξιώματος νὰ ντύνεται κάπως καλύτερα, ἀφοῦ ἄλλως τε δὲν ἔκαμε στὸ Βυζάντιον καὶ τὰ περίχωρα, ὅπου ἐγύριζε, μάχες ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος, δὲν ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ φέρῃ στολήν ἐκστρατείας.

Διδάσκαλος: Παιδιὰ, σὰς διέφυγε ἐκεῖνο ποὺ μάθαμε προχθές, ὅτι δηλ. κατηγορήθη τὴν πρώτην φορὰν διὰ παρόμοια ζητήματα, ἐκλήθη εἰς τὴν Σπάρτην καὶ νὰ μὲν ἀπηλλάγῃ τῆς κατηγορίας, ἀλλ' ἔχασε τὴν στρατηγίαν, διότι οἱ Σπαρτιάται, λεπτοὶ εἰς αὐτὰ τὰ ζητήματα, τὸν ἀντικατέστησαν μὲ ἄλλον στρατηγόν, ὁ δὲ Πausanίας μυστικὰ πλέον καὶ ὡς ἰδιώτης φεύγει ἀπὸ τὴν Ἐρμιονίδα καὶ ἐγκαθίσταται εἰς τὸ Βυζάντιον, διότι ἐνόμιζεν ὅτι σὲ μίᾳ πολυπληθῇ πόλιν ἡμποροῦσε νὰ δράσῃ πιὸ ἐλεύθερα καὶ μὲ τὸ περσικὸ χοῖμα νὰ διαφθείρῃ περισσοτέρους ἀνθρώπους. Ἀλλά.....

Μαθητής: Ἀλλὰ βοήθη τοὺς Ἀθηναίους τὸν παρακολουθοῦσαν μέρα καὶ νύκτα καὶ ἔτσι ὅσα στοιχεῖα μάζευσε ἢ κατασκοπεῖα τοὺς τὰ ἔστειλαν στὴ Σπάρτη καὶ ἔτσι ἀπὸ ἐπίσημη πηγὴ τὰ ἔμαθαν οἱ Σπαρτιάται.

Μαθητής: Ἐ! τότε ὁ Πausanίας γνωρίζοντας τί τὸν περιέμενε θὰ ἐφρόντισε νὰ τὸ στρίψῃ.

Μαθητής: Ποῦ; Στὸν Ξέρξην; ὅχι, γιὰτὶ δὲν εἶχε κάμει ἀκόμη τίποτε, κάπου σὲ οὐδέτερον ἔδαφος ἢ σὲ Περσικὸν καὶ κοντὰ στὴν Ἑλλάδα γιὰ τὴν προπαγάνδα του, ἴσως στὴν ἀπέναντι μεριά, στὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Πάντως ὅχι στὸν Ξέρξην, γιὰτὶ θὰ τοῦ εἶχε φάει καὶ κάμποσα χοῖματα ἐν ᾧ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ καὶ δὲν θὰ ἡμποροῦσε νὰ τὰ δικαιολογήσῃ.

Διδάσκαλος: Ναί, στὴν ἀπέναντι Τρωάδα, στὴν πόλιν Κολωνάς (γράφονται εἰς τὸν πίνακα) καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐσυνέχιζεν ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς τὸ προδοτικὸν του ἔργον.

Μαθητής: Ὡστε ἐσυνέχισεν ἐπὶ πολὺ ἀπ' ἐκεῖ τὸ ἔργον του;

αἰῶνος καὶ ἡ διαμόρφωσις τῆς ιστοριοδιφίας, ὅπως τὴν γνωρίζομεν σήμερον εἰς τὴν χώραν μας, ἐγένετο ἀκόμη βραδύτερον.

Θέλω νὰ παρατηρήσω προχείρως ἐδῶ ὅτι πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας ὁ ἱστορικὸς ἐὰν ἔγραφε σύγχρονόν του ἱστορίαν ἐστηρίζετο εἰς τὰ πράγματα, τὴν μνήμην του, τὰς πληροφορίας τῶν συγχρόνων του καὶ ὅσα συνέλεγον ἄλλοι δι' αὐτόν, ὅταν βεβαίως δὲν ἦτο αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος. Ἀρχεῖα ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τὴν σημερινὴν δὲν ὑπῆρχον καὶ ἐφημερίδες διὰ νὰ ἐρευνηθοῦν δὲν ἐσφύζοντο. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ κατακτήσαντες τὴν Ἑλλάδα λαοί, Ἑνετοὶ καὶ Τοῦρκοι, ἐδίδον μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ἀρχείων των, τὰ ὁποῖα πολλάκις κατεστράφησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας μόνον, καὶ ὅτι οἱ ἀσχοληθέντες μὲ τὴν ἱστορίαν μας παλαιότεροι εὐρωπαῖοι συνεβουλεύοντο πάντοτε τὰ στοιχεῖα τῶν ἀρχείων τῆς Ἀνατολῆς. Ἀλλὰ τὰ πράγματα τότε ἦσαν εὐκολώτερα διὰ τοὺς ἱστοριογράφους. Αἱ ἔντυποι πηγαὶ ἦσαν κατ' ἀρχὰς ἀνύπαρκτοι, κατόπιν ὀλίγαι. Τὰ Ὑπουργεῖα τῶν Ἐξωτερικῶν δὲν εἶχον ὄγκους χαρτῶν μυστικῶν, τὰ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ συμβουλευώμεθα. Δὲν ἦσαν καὶ διωργανωμέναι ὑπηρεσίαι, αἱ ὁποῖαι νὰ διαφυλάττουν ἀρχεῖα ἰδιωτῶν, ἐπαναστάσεων, κρατικὰ κυρίως καὶ ὑπηρεσιακά. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ὁ μελετητὴς πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του σειρὰν ἐντύπων βοηθημάτων (φαντασθῆτε τὸν θέλοντα νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, πόσα βιβλία θὰ πρέπει νὰ ἴδῃ καὶ εἰς πόσας γλώσσας καὶ ἀπὸ ποίας σκοπιᾶς ἕκαστον!) καὶ πηγὰς, πολλὰς τῶν ὁποίων ἐκδίδει αὐτὸ τὸ Κράτος (ὅπως συλλογὰς ἱστορικῶν ἐγγράφων, οἷα τὰ «Ἀρχεῖα τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας», ἐκδοθέντα ὑπὸ τῆς Βουλῆς 1857-1862 καὶ τὰς διπλωματικὰς βίβλους, ὅπου δημοσιεύονται ἐγγράφα, ἀνταλλαγέντα σχετικὰ μὲ ἕνα πολιτικὸν ἢ πολεμικὸν γεγονός), πόσας ἐφημερίδας δυσσευρέτους (καὶ παρανόμους καὶ σπανίας διὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον!) θὰ πρέπει νὰ φυλλομετρήσῃ, σημειῶν καὶ σταθμίζων τὰ χρήσιμα! Καὶ πόσον κόπον πρέπει νὰ καταβάλλῃ, ἀναδιφῶν ἀρχεῖα δημόσια, ἰδιωτικά, ἐμπιστευτικά καὶ σταχυολογῶν εἰδήσεις ἀπὸ τὰ ἐγγράφα, συγκρίνων, διαπιστῶν τὸ πνεῦμα τῶν ἀντιπάλων καὶ ὑπὸ τὸ γράμμα ἀνερευνῶν τὰς προθέσεις! Χάριν αὐτῆς τῆς μελέτης τῆς ἱστορίας τὸ Κράτος διετήρησεν ὅσα εὗρεν ἀρχαιοφυλακεῖα (ὅπως εἰς τὴν Ἑπτανήσον καὶ τὴν Σάμον) καὶ ἱδρυσεν νέας ὑπηρεσίας, ὅπως τὴν κεντρικὴν ἐν Ἀθήναις (Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους 1914), τὸ Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Ὑδρας (1920), Κρήτης (1920, 1928) κ.ἄ. Εἰς τὰ ἀρχεῖα αὐτὰ καὶ τὰ ἀρχαιοφυλακεῖα ἔχουν συγκεντρωθῇ ἅπαντα ὑπηρεσιακὰ ἐγγράφα νομικῆς, οἰκονομικῆς κ.ἄ. φύσεως, ἑκατομμύρια ἱστορικῶν ἐγγράφων, πολιτικῆς ἰδίᾳ σημασίας, κώδικες, ἐκκλησιαστικὰ ἐγγράφα κλπ. ἐκ τῶν ὁποίων δύναται νὰ ὠφελῇ ἡ γενικὴ ἔθνικὴ ἱστορία, ἡ τοπικὴ καὶ ἡ οἰκογενειακὴ ἀκόμη παράδοσις. Συνεκεντρώθησαν ἀκόμη εἰς μερικὰς ἐξ αὐτῶν τῶν ὑπηρεσιῶν (αἱ ὁποῖαι εἶναι 22 εἰς ὅλον τὸ Κράτος) καὶ βιβλία σχετικὰ μὲ τὴν μελετωμένην περιοχὴν τῆς ἱστορίας καὶ ἄλλα ἱστορικὰ ἐνθύμια. Ἐλπίζομεν δ' ὅτι ἐν καιρῷ θὰ ἐνοποιηθοῦν αἱ ὑπηρεσίαι αὐταί, θὰ ἐνισχυθοῦν, θὰ ληφθῇ ἡ κατάλληλος φροντίς διὰ τὴν στέγασιν καὶ λειτουργίαν των, καὶ θὰ παραδοθοῦν εἰς αὐτὰς ἀρχεῖα ἀναιτίως διεσκορπισμένα εἰς ἀκαταλλήλους χώρους (ὅπως τὸ Ἀρχεῖον Ἀγῶνος Ἐθν. Βιβλιοθήκης καὶ τὸ Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον τῆς Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας). Ἐπίσης ὅτι θὰ κατορθωθῇ ἀφ' ἑνὸς ἡ συστηματικὴ κατάταξις τῶν συλλογῶν των καὶ ἐξ ἄλλου ἡ μεθοδικὴ ἐκδοσις τῶν σπουδαιωτέρων ἐκ τῶν ἐγγράφων των, τὰ ὁποῖα τοιοῦτοτρόπως θὰ γίνωνται προσιτώτερα εἰς τὴν ἐρευναν.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ—ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ—ΗΘΙΚΗ

ΧΑΡ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΥ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ - ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΑΡΕΤΗ

1. ΑΙ ΔΙΑΣΤΡΟΦΑΙ ΤΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ» ΚΑΙ «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ»

Ἐν μέσῳ τῆς παρατηρουμένης σήμερον γενικῆς πνευματικῆς συγχύσεως καὶ τῶν ἐκ ταύτης διαστροφῶν ὅλων τῶν ἠθικῶν ἀξιών καὶ ἐννοιῶν ἐν τῇ συνειδήσει πολλῶν ἐκ τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων ἦτο φυσικὸν νὰ ὑποστοῦν διαστροφὰς καὶ ἡ ἐννοία τῆς ἐλευθερίας καὶ ἡ ἐννοία τῆς δημοκρατίας, ὡς τοῦ πολιτεύματος τοῦ ἐξασφαλίζοντος τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὰ ἄτομα καὶ εἰς τὰ ἔθνη. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ δὲν εἶναι νέον. Διαστροφὰι τῆς ἐννοίας τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἐπομένως καὶ τῆς δημοκρατίας, παρατηροῦνται ἔκπαλαι εἰς τὰς ἀνθρωπίνους κοινωνίας, ἀκόμη καὶ εἰς ἐκείνας, ἐν αἷς τὸ πρῶτον ἐξεκολάφη ἐλεύθερος κοινωνικὸς καὶ πολιτικὸς βίος, ὅπως εἰς τὰς ἑλληνικὰς πολιτείας τοῦ Ε' καὶ Δ' π. Χ. αἰῶνος.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτη αἱ διαστροφὰι τῶν ἐννοιῶν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δημοκρατίας εἶναι τόσον μεγάλαι καὶ τόσον εὐρέως διαδεδομέναι ἀνὰ σύμπαντα τὸν κόσμον καὶ ἔχουν προξενήσει τόσην σύγχυσιν καὶ ταραχὴν εἰς τὸ ἦθος καὶ τὴν διανόησιν πολλῶν ἐκ τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων, ὥστε ὅσοι ἐξ ἡμῶν παρέμειναν εἰσέτι ἀλώβητοι ἀπὸ τὸ ἐξ αὐτῶν μίasma καὶ διετήρησαν ὡς ἐκ τοῦτου ἐν ἑαυτοῖς ἄσβεστον τὸ φῶς τοῦ ὀρθοῦ λόγου νὰ διερωτῶνται μετὰ δέους μήπως εὕρισκόμεθα εἰς τὰ πρόθυρα γενικῆς παρανοίας καὶ ἠθικῆς παρώσεως, ἐξ ὧν ἀπειλεῖται κατάρρευσις τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ καὶ ἐκβαρβάρωσις τῆς ἀνθρωπότητος. Αὐταὶ αἱ ἀπαίσιαι προβλέψεις ἔρχονται εἰς τὸν νοῦν παντὸς ὀρθοφρονούντος ἀνθρώπου, ὅταν βλέπῃ καὶ ἀκούῃ τὰ λεγόμενα καὶ πραττόμενα εἰς τὸ περιβάλλον του, εἰς τὴν κοινωνίαν ἐν ᾗ ζῇ, εἰς τὸ ἔθνος του, εἰς τὰ ἄλλα ἔθνη καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν πεπολιτισμένην ἀνθρωπότητα, καὶ ὅταν εἶναι εἰς θέσιν, ἐπὶ τῇ βάσει ὑγιᾶς ἠθικοῦ κριτηρίου, νὰ κρίνῃ νηφαδὲς εἶναι εἰς θέσιν, ἐπὶ τῇ βάσει ὑγιᾶς ἠθικοῦ κριτηρίου, νὰ κρίνῃ νηφαδὲς τὰς καινοφανεῖς καὶ παραδόξους αὐτὰς περὶ ἐλευθερίας καὶ δημοκρατίας ἀντιλήψεις, τὰς ὁποίας ἐμφανίζουσιν εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ἰδιωτικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου ὅχι μόνον ἀνθρώποι συνήθεις—ἀστοί, ἐπαγγελματίαι, ἀγρόται καὶ ἐργάται—ἀλλὰ καὶ πνευματικοὶ καὶ πολιτικοὶ ἡγέται καὶ ἀνώτατοι ἄρχοντες λαῶν.

Δὲν θὰ ἦτο διὰ τοῦτο ἄσκοπον νὰ συλλάβωμεν πρὸς στιγμὴν ἐν νῷ τὸ σύνολον τῶν διαστροφῶν αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον τὴν μορφήν, αὐτὸ χρημα, ἐπιδημικῆς νόσου καὶ νὰ προσπαθῶμεν νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὰ αἷτια—ψυχολογικὰ ἢ ἠθικὰ—τῆς νόσου, ὅποτε καὶ θὰ διαφωτισθῶμεν ἴσως εἰς τὸ νὰ διαμορφώσωμεν ὀρθὴν ἐννοιαν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δημοκρατίας καὶ εἰς τὸ νὰ εὕρωμεν τὰ μέσα, δι' ὧν αὐταὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἐξαλειφθῶσιν διὰ τὰ ἄτομα καὶ διὰ τὰ ἔθνη, ἀπαράλλακτα ὅπως ἐκ τῆς σφαλισθοῦν διὰ τὰ ἄτομα καὶ διὰ τὰ ἔθνη, ἀπαράλλακτα ὅπως ἐκ τῆς διαγνώσεως τῶν αἰτίων μιᾶς νόσου σωματικοῦ πινος ὁργανισμοῦ δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν καὶ τὰ μέσα τῆς θεραπείας του ἐκ τῆς νόσου καὶ νὰ προφυλάξωμεν καὶ ἄλλους ἀπὸ τοῦ νὰ προσβληθοῦν ὑπ' αὐτῆς.

Πρὸ τοῦ προβῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν αὐτήν, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἐλευθερία ἐμφανίζεται ὑπὸ τρεῖς διαφόρους ὄψεις εἰς τὸν

τωςιν ἢ εἰς ἐξανδραποδισμόν τῆς μεγάλης πλειονότητος τῶν ἀνθιστάμενων, νομίζοντες ὅτι οὕτω θὰ ἐξασφαλίσουν ἀπὸ παντὸς κινδύνου τὴν οὕτω κτηθεῖσαν καὶ οὕτω νοουμένην ἐλευθερίαν τῶν... Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐλευθερία κατ' αὐτοῦς.

Ἀλλὰ καὶ ἡ συμφυῆς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔννοια τῆς δημοκρατίας δὲν ἔχει παρ' αὐτοῖς καλυτέραν τύχην. Ὅπου μία μειοψηφία πολιτῶν, τὴν αὐτὴν μὲ αὐτοὺς περὶ ἐλευθερίας ἀντίληψιν πρεσβεύουσα, κατ' ὀρθὴν νὰ καταλάβῃ δι' ἑνὸς οἰουδήποτε τρόπου τὴν ἀρχὴν καὶ νὰ δημιουργήσῃ καθεστῶς ὅσον τὸ ἀνωτέρω περιγραφέν, αὐτὸ τὸ καθεστῶς τὸ ὀνομάζουν οὗτοι *δημοκρατίαν*, ἀληθινὴν μάλιστα δημοκρατίαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ὑπὸ δημοκρατικῶν θεσμῶν διεπόμενα, τὰ κοινοβουλευτικὰ λεγόμενα καθεστῶτα, τὰ ὁποῖα ἀποκαλοῦν οὗτοι *τυραννικά, μοναρχοφασιστικά, ἀπολυταρχικά* καθεστῶτα. Δημοκρατία ἄρα κατ' αὐτοὺς εἶναι ἐκεῖνο τὸ καθεστῶς, ἐν τῷ ὁποίῳ ἄρχει μία σπεῖρα συνωμοτῶν καταλαβόντων διὰ τῆς βίας τὴν ἀρχὴν καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ ζωὴ, ἡ τιμὴ καὶ ἡ περιουσία τῶν ἄλλων πολιτῶν εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν των, ἐνῶ ἡ ἀληθὴς δημοκρατία, ὅπως αὕτη διεισφύθη εἰς τὰς ἀρχαίας ἐλληνικὰς πολιτείας, εἶναι κατ' αὐτοὺς τυραννίς. Οὕτω δημοκρατία κατ' αὐτοὺς θὰ ἦτο τὸ καθεστῶς τῶν τριᾶκοντα τυράννων ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ 404 π. Χ., θὰ ἦτο δὲ τυραννικὸν καὶ φασιστικὸν τὸ πολίτευμα τοῦ Κλεισθέους.

Δυστυχῶς τὴν στρεβλὴν αὐτὴν ἀντίληψιν περὶ ἐλευθερίας καὶ δημοκρατίας ἔσχον καὶ ἔχουν καὶ σήμερον πολιτικοὶ ἄνδρες καὶ πολιτικαὶ μερίδες καὶ κυβερνήσεις δημοκρατουμένων χωρῶν. Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχομεν πικρὰν πρόσφατον πείραν τῶν παραδόξων τούτων ἀντιλήψεων περὶ ἐλευθερίας καὶ δημοκρατίας. Διότι ἡμεῖς εἶδομεν καὶ ἠκούσαμεν πολιτικούς καὶ κυβερνήτας χωρῶν θεωρουμένων κοιτίδων τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν ν' ἀποκαλοῦν *δημοκρατικούς πολίτας* καὶ νὰ ἐπεμβαίνουν ὑπὲρ αὐτῶν σκανδαλωδῶς εἰς βάρος τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας μας μερικὸς Ἕλληνας προδότης ἀποβαλὼντας καθ' ὃν τρόπον εἴπομεν πᾶν ἔχνος ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀποθηριωθέντας, οἱ ὁποῖοι, καραδοκοῦντες τὴν στιγμήν καθ' ἣν οἱ Γερμανοὶ ἐπιδρομεῖς ἀπεχώρουν ἐξ Ἑλλάδος καὶ ἡ χώρα ἔμενεν ἄνευ κυβερνήσεως καὶ ἄνευ ὀργανωμένης δημοσίας δυνάμεως, ἔστρεψαν ἐναντίον τῆς πατρίδος τῶν τὰ ὑπὸ ξένων ἐχθρῶν τῆς χορηγηθέντα εἰς αὐτοὺς ὅπλα, ἐκρεοῦργησαν κατὰ τὸν ἀπανθρωπώτερον τρόπον πολλὰς μυριάδας συμπολιτῶν τῶν μὴ φεισθέντες μηδὲ ἀθῶων γυναικῶν καὶ γερόντων καὶ παιδίων, ἀνεντίναξαν διὰ δυναμίτιδος πολλὰ οἰκοδομήματα τῶν Ἀθηναίων καὶ ἄλλων πόλεων, ἐξηφάνισαν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου κωμπολόεις καὶ χωρία, κατέστρεψαν τὰς συγκοινωνίας τῆς χώρας καὶ τοὺς πόρους τῆς καὶ περιήγαγον τὴν πρώτην νικητρίαν τοῦ πολέμου, τὴν ἐνδοξον Ἑλλάδα μας, εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπαθλίωσιν καὶ εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου μόλις σῶζει αὐτὴν καὶ πάλιν ἡ ἀπαράμιλλος ἀνδρεία τῶν ἡρώϊκων τέκνων τῆς ἐγκαινιζόντων τὸν νέον ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ κόσμου. Ἡμεῖς εἶδομεν καὶ ἠκούσαμεν τοὺς αὐτοὺς πολιτικούς καὶ τοὺς αὐτοὺς κυβερνήτας καὶ ὀλόκληρα πολιτικά κόμματα αὐτοκαλούμενα «δημοκρατικά» νὰ περιάγουν εἰς ἀπόγνωσιν τὸ θυσιασθὲν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δημοκρατίας ἔθνος μας ἐν ἀπεγνωσμένῳ ἀγῶνι κατὰ τῆς φασιστικῆς τυραννίας τοῦ Μουσολίνι καὶ τοῦ Χίτλερ καὶ ν' ἀποκαλοῦν τοὺς πολίτας του, τοὺς θυσιάσαντας τὰ πάντα εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐλευθερίας, «μοναρχοφασίστας», διότι ἐπέμενον νὰ ἐπαναφέρουν εἰς τὴν πατρίδα του τὸν ἡρώϊκόν καὶ ἀληθῶς δημοκρατικὸν ἡγεμόνα των, τὸν αἰμύνηστον βασιλέα των Γεώργιον τὸν Β', τὸν ὀδηγήσαντα τὸ ἔθνος μας εἰς τὴν νίκην, τὸν πρῶτον καὶ κύριον συντελεστὴν τῆς ἐλευθερίας τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἐμπειδώσεως τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν... Δι' ὅλων τούτων προσεπαθήσαμεν νὰ δώσωμεν μίαν, ἔστω καὶ ἄμυ-

Κ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΕΙΘΑΡΧΗΜΕΝΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Ἡ ἐλευθερία ἀναμφισβητήτως εἶναι ἀγαθὸν διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἐφ' ὅσον δι' αὐτῆς ἐξασφαλίζεται ἡ ἀγαθὴ συμβίωσις τῶν ἀτόμων. Ὅταν ὅμως ἡ ἐλευθερία γίνεται αἰτία σφετερισμοῦ τῶν δικαιωμάτων τῶν ἀνθρώπων, ὅταν συγκρούεται ἡ κατάστασις, τὴν ὁποίαν αὐτὴ δημιουργεῖ, πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν, τὴν ὁποίαν ἀπεργάζεται ὁ ὀρθὸς λόγος καὶ τὴν ὁποίαν ὑπαγορεύει ἡ ἠθικὴ, τότε οὐδεμία οἰκείωσις τῆς ψυχῆς μὲ τὸ νόημα τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει καὶ οὐδὲν ἀγαθὸν διὰ τὸν ἄνθρωπον προέρχεται. Οὐδέποτε πραγματοποιεῖται ἰδανικὴ συμβίωσις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν αὐθαίρετοι ἐνέργειαι, ὑπὸ τὸ νόημα τῆς ἐλευθερίας δῆθεν ἐπιτρεπόμεναι, καταστρέφουν τὴν κοινωνικὴν συνεργασίαν καὶ ἀπομακρύνουν τὴν ἀτομικὴν καὶ κοινωνικὴν γαλήνην καὶ ἡρεμίαν. Τοιαύτη διαστροφή τοῦ νοήματος τῆς ἐλευθερίας νοεῖται εἰς ἐκείνας τὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος ἱκανοποιεῖ μὲ αἰσθησιακὴν ζωὴν τὰς ὁρμεφυῆς τάσεις ἢ εἰς τὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ ὑποκειμενικὸν Ἐγὼ τίθεται ὑπεράνω τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Αἱ περιπτώσεις αὗται, ὅσονδήποτε καὶ ἂν ἱκανοποιῶν τὸ θέλω τοῦ ὑποκειμένου, πόρρω ἀπέχουν ἀπὸ τοῦ νὰ χαρακτηρίσουν τὴν ἐλευθερίαν του. Διότι ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία δὲν κινεῖται τότε προοδευτικῶς μὲ τὴν πραγματώσιν τῶν κακοσήμενων αὐτῶν τάσεων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τουναντίον τὰ μέλη τῆς κοινωνίας πάσχουν ἀπὸ τὰς αὐθαίρεσιν τῶν ἐπὶ μέρους ἀτόμων. Ὁμιλοῦμεν τότε περὶ ἀχαλινώτου ἐλευθερίας, διότι οὐδεμία λογικὴ καὶ οὐδεμία ἀξιοπρέπεια δεσπόζει ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου. Κάλλιον ὅμως θὰ εἶναι νὰ ὀμιλῶμεν περὶ ἀνελευθερίας καὶ δουλείας τῶν ἀτόμων, ἐφ' ὅσον εἰς τὴν πραγματικότητα οὐχὶ ἡ ἐλευθερία, ἀλλὰ ἡ δέσμευσις τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὰ πάθη χαρακτηρίζουν τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ψυχὴ κινεῖται οὐχὶ ἀπὸ τὰ κελεύσματα τοῦ λόγου, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας, ὅποτε καὶ κηλιδώνεται ἡ ὑπόστασις τῆς εἰς τὰ ὅμιματα τῶν συνανθρώπων του.

Γενικῶς ἡ ἀχαλίνωτος ἐλευθερία, τὰς ἐγκρατικὰς καὶ ὕλικας τάσεις τῆς ψυχῆς ἐξυπηρετοῦσα, προκαλεῖ κοινωνικὴν διάσπασιν καὶ ὅς τοιαύτη ἀποτελεῖ πονηρὰν ἐκδήλωσιν, ἥτις εἶναι ἐμπόδιον διὰ τὴν ἀγαθὴν συμβίωσιν.

Ἀλλὰ καὶ ἔλλειψιν μορφώσεως καὶ ταπεινώσιν τοῦ ἡθους φανερῶνει ἡ ἀχαλίνωτος ἐλευθερία, ἀφοῦ τροφοδοτοῦσα τὰς ἀντιλογικὰς τάσεις τῆς ψυχῆς καὶ καταστρέφουσα τὴν κίνησιν τοῦ λόγου στερεῖ ἐκείνην ἀπὸ τὸν ἀξιολογικὸν ἀντικτύπον, ὅστις σημειώνεται εἰς τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν τοῦ λόγου. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀχαλίνωτος ἐλευθερία γίνεται αἰτία νὰ κατευθύνεται τὸ ἄτομον ἀπὸ ὁρμῆς, αἵτινες κηλιδώνουν τὸ ἔργον τῆς θείας δημιουργίας. Καὶ εἶναι τοῦτο φυσικόν, ἀφοῦ τὴν ἐν τῇ ζωῇ τότε πορεῖαν τοῦ ἀτόμου δὲν καθορίζει ὁ λόγος οὔτε ἡ ἀρετὴ, ἀλλὰ τὸ ἐνστικτον καὶ τὸ πάθος.

Γεννᾶται ὅμως τὸ ζήτημα: Πῶς ἡ ἀγωγή θὰ ἐργασθῇ διὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν τῆς ἀχαλινώτου ἐλευθερίας;

Ἀσφαλῶς ἡ ἀχαλίνωτος ἐλευθερία καταδεικνύει ἔλλειψιν τῆς ἐνεργείας τῆς ἀγωγῆς. Δὲν εἰργάσθη δηλονότι ἡ ἀγωγή διὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὰς ἐπιβλαβεῖς προ-

δράν, εἰκόνα τῶν διεστραμμένων καὶ ὅλως ἀντιτιθεμένων πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὴν ἠθικὴν περὶ ἐλευθερίας καὶ δημοκρατίας ἀντιλήψεων, τὰς ὁποίας πολλοὶ ἄνθρωποι τῆς σήμερον, ἄτομα, τάξεις, πολιτικά κόμματα, ἔθνη, ἔχουν ἀνὰ τὸν πεπολιτισμένον κόσμον. Λέγω δὲ «ἀμυδρὰν εἰκόνα», διότι ἡ πραγματικότης εἶναι πολὺ ἀπασιωτέρα καὶ ἀνωτέρα περιγραφῆς, ἐνῶς ἐνῶς ἀνθρώπων νὰ τὴν συλλάβουν ἐν τῷ συνόλῳ τῆς, νὰ τὴν ὑγιῶν ψυχικῶς ἀνθρώπων νὰ τὴν συλλάβουν ἐν τῷ συνόλῳ τῆς, νὰ τὴν ἀξιολογήσουν ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως καὶ νὰ τὴν κρίνουν καὶ ἀπὸ ἀπόψεως πρακτικῆς πολιτικῆς καὶ ὠφελιμιστικοῦ ρεαλισμοῦ ἀκόμη. (ἀκολουθεῖ)

διαθέσεις τῆς ψυχῆς καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὰς ἀξιολογικὰς τάσεις αὐτῆς. Δὲν ἐκινήθη αὕτη διὰ νὰ θεμελιώσῃ δυνάμεις εἰς τὴν ψυχὴν, αἵτινες θὰ δώσουν τὰ ἐφόδια διὰ τὴν στροφὴν τοῦ τροφίμου πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ πρὸς τὴν κοινωνικὴν εὐπρέπειαν. Τουναντίον ἡ ἀγωγή ἀδιαφορήσασα διὰ τὴν ζωὴν τοῦ τροφίμου καὶ διὰ τὴν ἐξέλιξιν του ἐγκατέλειπεν αὐτὸν τόσον εἰς τὴν δεσποτείαν τῶν κακῶν προδιαθέσεων, ὅσον καὶ εἰς τὴν οἰκείωσιν τῆς ψυχῆς του με ἐπιβλαβεῖς ἐπιδράσεις τοῦ δρόμου καὶ με ἀντικειμενικὰς ἐκδηλώσεις καὶ ἐνεργείας ἀσήμου περιβάλλοντος.

Ἐγκατάλειψις ὅθεν τῆς νεότητος σημαίνει καταστροφὴν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Εἶναι ὅμως γνωστὸν ὅτι, ὅτι εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ριζοβολήσῃ, ἐκεῖνο καὶ εἰς τὴν ὄριμον ἡλικίαν καρποφορεῖ. Διὰ τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ἂν εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν αἱ πρὸς τὸ ἀγαθὸν τάσεις κυριαρχήσουν, τότε ἡ ὄριμος ἡλικία θὰ καταξιώνεται ἀπὸ τὰ θησαυρίσματα τῆς ἀρετῆς, ἐνῶ ἂν ἡ παιδικὴ ἡλικία κινεῖται πρὸς τὸ πονηρὸν, τότε καὶ ἡ ὄριμος ἡλικία θὰ πλαισιώνεται ἀπὸ ἐγκληματικότητας, αἵτινες θὰ καταστρέφουν τόσον τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀτόμου, ὅσον καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς κοινωνίας. Ὄταν δὲ αἱ προδιαθέσεις, οἰαιδήποτε καὶ ἂν εἶναι αὗται, ἰσχυροποιηθῶν, τότε οὐδεμία πλέον δύναμις εἶναι ἱκανὴ νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐξουδετέρωσιν των.

Πῶς ὅμως ἡ ἀγωγή θὰ γίνῃ αἰτία, ὥστε νὰ ἰσχυροποιηθῶν αἱ ἀγαθαὶ προδιαθέσεις καὶ ν' ἀποβοῦν ἀγαθαὶ δεξιότητες καὶ ἱκανότητες; Πῶς θὰ κατορθώσῃ νὰ διαπλάσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ τροφίμου με τοιαύτην προσήλωσιν πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν εὐπρέπειαν, ὥστε εἰς μὲν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ νὰ δεσπόζουν αἱ εὐγενεῖς ἕξεις, ἡ δὲ ἐνέργειά του νὰ κινῆται ἀπὸ ἐλατήρια κοινωνικά, ἥτοι ἀπὸ ἐλατήρια, ἅτινα θὰ σφυρηλατήσουν τὴν ἀγαθὴν καὶ πολιτιστικὴν ἀνύψωσιν τῆς κοινωνίας; Πῶς θὰ δημιουργήσῃ ἡ ἀγωγή ἐκείνας τὰς τάσεις εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ τροφίμου, διὰ τῶν ὁποίων ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ ἄτομον θὰ αἰσθάνεται μετὰ τὴν πραγμάτωσιν των τὴν ἐλευθερίαν του, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ προκαλῆται ἡ ἐπιδοκιμασία τοῦ συνόλου;

Πειθαρχημένη ἐλευθερία ἡ ἠθικὴ αὐτονομία χαρακτηρίζεται ἡ τοιαύτη κίνησις τῆς ψυχῆς τοῦ τροφίμου καὶ θεωροῦμεν μετὰ τοῦτο τὴν καταστολὴν τῶν ἐγωκεντρικῶν καὶ ὕλιστικῶν παρορμήσεων αὐτοῦ, τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀτόμου κατὰ τὸ κοινωνικὸν συμφέρον καὶ τὴν ἐμπέδωσιν εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν τοῦ ρυθμοῦ τῆς τάξεως καὶ εὐποιίας, ὁπότε ἡ ἱκανοποίησις τοῦ ἀτόμου θὰ ἐναρμονίζεται πρὸς τὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ συνόλου.

Προτοῦ ὅμως προσδιορίσωμεν τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας τῆς ἀγωγῆς διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ πειθαρχημένη ἐλευθερία, εἶναι ἀνάγκη νὰ καθορίσωμεν, ὅποια πρέπει νὰ εἶναι ἡ κατεύθυνσις τῆς ψυχῆς τοῦ τροφίμου, ἥτις αὐτὸν μὲν θὰ χαρακτηρίξῃ ἐλεύθερον, διότι κατὰ τὴν ἐνέργειάν του οὐδεμίαν δέσμευσιν θὰ αἰσθάνεται, ἀπὸ δὲ τὴν κοινωνίαν θὰ εὐρίσκη τὴν ἀξιολόγησιν, διότι θὰ ἐναρμονίζεται πρὸς τὴν εὐαισθησίαν ἐκείνης καὶ διότι γενικῶς θὰ στηρίζῃ τὴν κοινωνικὴν ἀνύψωσιν.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ ἐξύψωσις τοῦ ἀτόμου καὶ ἡ ἀνθesis τῆς κοινωνίας εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῶν μόνον ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λόγου. Μόνον δηλονότι μετὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ λόγου καὶ μετὰ τὴν διὰ τῶν πνευματικῶν του δημιουργημάτων καταξίωσιν τῆς ζωῆς τοῦ ὑποκειμένου εἶναι δυνατὴ καὶ ἡ ἐπιτεῦξις τῆς πολιτιστικῆς ἀνυψώσεως τοῦ συνόλου. Μόνον κατὰ τὴν πνευματικὴν δημιουργίαν αἰσθάνεται ἑαυτὸν ὁ ἄνθρωπος ἐλεύθερον καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὴν δημιουργίαν αὐτὴν εὐρίσκει καὶ τὴν συγκατάβασιν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἡ ἐλευθερία, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται, εἶναι πραγματικὴ. Δὲν σημαίνει βεβαίως τοῦτο ὅτι ἡ καρδιά καὶ ὁ κόσμος αὐτῆς ἐκμηδενίζεται μετὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς διανοίας. Δὲν σημαίνει ὅτι κατὰ τὴν πειθαρχημένην ἐλευθερίαν κινεῖται μὲν τὸ ἄτομον πρὸς πολιτιστικὴν δημιουργίαν, εἶναι ὅμως ἀδέσμευτον ἀπὸ ἠθικὰς ὑποχρεώσεις καὶ ἀπὸ τὰ κελεύσματα τῆς ἀρετῆς. Ὁ λόγος ἀποτελεῖ τὸ κίνητρον ἐκεῖνο τῆς ψυχῆς, ὅπερ ὅχι μόνον τὴν εὐρεσιν τῆς ἀληθείας ἐγγυᾶται, ἀλλὰ καὶ τὴν καλαισθητικὴν ἐπίδοσιν τῆς ψυχῆς καλλιεργεῖ καὶ τὴν ἠθικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς κοινωνίας διασφαλίζει.

ζει καὶ γενικῶς ὅ,τι ὥραϊον καὶ εὐγενὲς τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν χαρακτηρίζει προσφέρει. Ἡ κίνησις ἄρα τοῦ λόγου καὶ τὴν καρδίαν μετὰ τὰ θησαυρίσματα τῆς πλουτίει καὶ τὰ συναισθήματα ἐξευγενίζει καὶ τὸ φρόνημα τῶν ἀνθρώπων ἐξιδανικεύει.

Ἄν λοιπὸν τὸ ἄτομον κινεῖται εἰς τὴν ζωὴν κατὰ τὰς ἐπιταγὰς τοῦ λόγου, ἥτοι κατὰ τὰς τάσεις, αἵτινες χαρακτηρίζουν τὸν ἄνθρωπον ὑπερτερον τῶν ἄλλων ζώων καὶ ὁμοιον τῷ Ὑψίστῳ Δημιουργῷ, τότε ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ τὴν μὲν ψυχὴν του πληροῖ ἱκανοποίησεως, διότι ἐνεργεῖ κατὰ τοὺς ἐνδομύχους εὐγενεῖς πόθους, χωρὶς τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν ν' ἀντιστρατεύεται ὁ ἐγωϊσμός καὶ ἡ φιλαυτία, εἰς δὲ τὴν κοινωνίαν εὐρίσκει τὴν ἀξιολόγησιν, ἀφοῦ οὐδεμία ἀτομικὴ διαστρέβλωσις συνταράσσει ἐκείνην. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν παρουσιάζει τὸ ἄτομον τὴν πειθαρχημένην ἐλευθερίαν.

Εἶναι δὲ αὕτη οὐχὶ ξένη πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν. Ἐφ' ὅσον ὁ λόγος ἀποτελεῖ τὸ κίνητρον τῆς ἀξιολογικῆς δημιουργίας, διὰ τὴν ὁποίαν προϋπόθεσις εἶναι ἡ πειθαρχημένη ἐλευθερία, εἶναι δὲ ὁ λόγος τὸ κύριον γνώρισμα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἡ πειθαρχημένη ἐλευθερία ἀποτελεῖ ποθητὸν ἀγαθὸν καὶ οἰκεῖον διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν. Ὅσον ἄλλωστε ἡ ἀνάπτυξις τῆς πολιτιστικῆς δημιουργίας ἐπιτείνεται ἐπὶ τοσοῦτον ἀδιαφορεῖ τὸ ἄτομον διὰ τὴν εὐμάρειαν, ἀφοῦ γοητεύεται ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ πνευματικοῦ κόσμου.

Οὔτε προσκρούει δὲ τὸ γνώρισμα τῆς πειθαρχίας πρὸς τὸ νόημα τῆς ἐλευθερίας, διότι διὰ τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἐλευθερίας πειθαρχεῖ ἡ ψυχὴ εἰς τοὺς νόμους, οἵτινες προάγουν τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ οἵτινες χαρακτηρίζουν τὴν πνευματικὴν δημιουργίαν. Δὲν εἶναι βεβαίως οἱ νόμοι οὗτοι καταπίσεις ἐξωτερικῆς ἢ καταναγκασμός ἐκ μέρους τῆς πολιτείας, ὁπότε ἡ βούλησις αὐτοῦ θὰ ἦτο ἐτεροκίνητος. Τουναντίον κατὰ τὴν πειθαρχημένην ἐλευθερίαν αὐτοβούλως τὸ ἄτομον ὑποτάσσεται εἰς τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ὁ ὑπὸ τοῦ λόγου φωτισμός τῆς ψυχῆς του ἀπεκάλυψε, δι' ὃ καὶ ἡ αὐτονομία ἀποτελεῖ τὸ συνειδητὸν στοιχεῖον τῆς ἐλευθερίας του. Διὰ τῆς αὐτονομίας αὐτῆς δημιουργοῦνται αὐτοβούλως ἰδανικαὶ τάσεις καὶ εὐγενεῖς σκοποὶ, ἡ πραγματοποίησις τῶν ὁποίων χαρίζει τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας. Ἐφ' ὅσον ἡ πραγματοποίησις οἱ σκοποὶ οὗτοι ἀναφέρονται εἰς τὴν προσέγγισιν μιᾶς ἰδέας, ἡ πρᾶξις ἄλλωστε οἱ σκοποὶ αὗτοι φανερώναι τὸν ἀγῶνα τῆς ψυχῆς διὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν τοῦ ὕλικου κόσμου καὶ τὴν ἐμπέδωσιν τῆς ἰδέας. Οἱ σκοποὶ αὗτοι ἀποτεροῦν δηλαδὴ νοητικὰς συλλήψεις, διὰ τὴν ἐπιτεῦξιν τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος ἀγνοῦν καὶ ἐξουδετέρωσιν τὰ ἐκ τοῦ ὕλικου κόσμου ἀναφαινόμενα προσκόμματα. Καὶ ὥς εἶναι ἐννόητον ὅσον περισσότερον οἱ σκοποὶ αὗτοι ἦτοι τὰ κίνητρα τῆς ἐνεργείας του πραγματοποιοῦνται, ἐπὶ τοσοῦτον ἀξιοποιεῖται ἡ βουλευτικὴ ἐνέργεια τοῦ ἀτόμου καὶ κυριαρχεῖ τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας. Πολιτιστικὴ ἄρα εἶναι ἡ κατεύθυνσις τῆς ψυχῆς τοῦ τροφίμου, ὅταν τοῦτο διέπεται ἀπὸ τὴν πειθαρχημένην ἐλευθερίαν.

Καὶ ἤδη ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ τετρὸν ἐρώτημα: *Πῶς εἶναι δυνατόν διὰ τῆς ἀγωγῆς νὰ ἐμπεδωθῇ ἡ πειθαρχημένη ἐλευθερία;*

Ἐφ' ὅσον ἡ μὲν πειθαρχημένη ἐλευθερία χαρακτηρίζει κυρίως τὴν κίνησιν καὶ δρασιν τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὰ κελεύσματα τῶν ὑψηλῶν ὑποχρεώσεων, ἡ δὲ ἀγωγή ἀποτελεῖ τὸν σπουδαιότερον παράγοντα διὰ τοῦ ὁποίου διαφωτίζεται ἡ συνείδησις τῶν ἀνθρώπων διὰ τῶν ὑψηλῶν ἰδεῶν καὶ σφυρηλατοῦνται τὰ κίνητρα τῶν ὑψηλῶν αὐτῶν ὑποχρεώσεων, ἔχει τὴν δύναμιν ἡ ὁρμὴ ἀγωγή νὰ διαμορφώσῃ τὴν πειθαρχημένην ἐλευθερίαν.

Εἶναι ὅμως τοῦτο τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς πολὺ μορφον. Διότι καὶ τὸν τροφίμον ὀφείλει ὁ παιδαγωγὸς νὰ ἐξασκήσῃ εἰς ἀγαθὰς ἕξεις, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος πρέπει νὰ προσφέρῃ πλούσια *παραδείγματα*.

Καὶ αἱ μὲν ἕξεις χαρακτηρίζουν δύο τινά, ἥτοι ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸν κανονικὸν ρυθμὸν τῆς ζωῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν πολιτιστικὴν δημιουργίαν τοῦ τροφίμου.

Αἱ ἕξεις, αἵτινες ἀναφέρονται εἰς τὸν κανονικὸν ρυθμὸν τῆς ζωῆς, ἀποτελοῦν μέλημα τῆς ἀγωγῆς καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς νηπιακῆς ἡλικίας. Διότι καὶ αὐτὸς ἀκόμη

ὁ καθορισμὸς τοῦ θηλασμοῦ τοῦ νηπίου δημιουργεῖ τὰς πρώτας ἔξεις, αἵτινες γίνονται αἰτία νὰ ἀντανακλῶνται εἰς τὸ βάθος καὶ τὸ πλάτος τῆς ὑφῆς τῆς ὅλης ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ κανονικὸς ἐκείνος οὐθμὸς τῆς βιολογικῆς ζωῆς ὁδηγεῖ εἰς τὴν μορφὴν ζωῆς, ἣτις παρουσιάζει χαρακτῆρα ἐναρμονιζόμενον πρὸς τὰς πειθαρχημένας ὁργανικὰς ἐκδηλώσεις τῆς πρώτης ἡλικίας τοῦ ἀνθρώπου.

Γεννᾶται ὅμως τὸ ζήτημα: Ἡ προσπάθεια αὕτη τῆς ἀγωγῆς, ἣτις ἀναφέρεται εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν ἀγαθῶν ἔξεων καὶ ἣτις στηρίζεται ὄχι μόνον εἰς τὸν κανονικὸν θηλασμόν τοῦ νηπίου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τάξεως καὶ εὐπρεπείας εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς ἐκείνου, δὲν συγκρούεται πρὸς τὴν ἐτέραν προσπάθειαν τῆς ἀγωγῆς, ἣτις ἀναφέρεται εἰς τὴν ἄνευ καταπίεσεως ἐκ μέρους τῶν ὠρίμων αὐτόβουλον ἐνέργειαν τῶν νηπίων καὶ τοιαύτην μάλιστα, ὥστε ὑπὸ τῶν ἰδίων νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ σκοπὸς τῆς ἐνεργείας τῶν; Ἀσφαλῶς ἡ αὐθόρμητος αὕτη ἐνέργεια τοῦ νηπίου, ἐφ' ὅσον ὑπὸ τοῦ ἰδίου ὁλοκληρώνεται, ὄχι μόνον χαρίζεται εἰς αὐτὸ ἱκανοποίησιν, ἀλλὰ καὶ ἀναπτύσσει τὴν δραστηριότητα καὶ βουλευτικὴν ἱκανότητα. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐπιβάλλεται ἡ ἄνευ ἐξασκήσεως καταπίεσεως ὑπὸ τῶν ὠρίμων ἐλευθέρᾳ κίνησις τοῦ νηπίου διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀναλαμβανομένων ἐνεργειῶν. Ἐπιβάλλεται μάλιστα τότε μόνον ἡ ἐπέμβασις τοῦ ὠρίμου διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ νηπίου νὰ σημειώνεται, ὅταν ἡ ἐνέργεια ἐκείνου προσκρούῃ εἰς ἐμπόδια, ἅτινα μόνον ὑπὸ τοῦ ὠρίμου δύνανται νὰ παρακαμφθῶν. Δὲν παρουσιάζεται ὅμως σύγκρουσις μεταξὺ τῶν δύο τούτων προσπαθειῶν τῆς ἀγωγῆς. Διότι ἂν διὰ τῆς δευτέρας προσπάθειας ἐπιζητεῖται ἡ ἀνάπτυξις τῶν ψυχικῶν δυνάμεων καὶ τῆς δραστηριότητος τοῦ νηπίου, διὰ τῆς πρώτης προσπάθειας σφραγίζεται τὰς εἰς καὶ εὐγένεια τῆς ψυχῆς. Αἱ ἔξεις λοιπὸν διὰ τὴν εὐρυθμὸν ζωὴν καὶ ἡ ἄνευ καταπίεσεως αὐτόβουλος ἐνέργεια τοῦ παιδὸς ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τῆς ἀγωγῆς ἐπιδιώκονται.

Ἐπιζητεῖ συνεπῶς ἡ ἀγωγή τὴν διαμόρφωσιν τῶν ἔξεων ἐνθὺς ἀπὸ τῆς νηπιακῆς ἡλικίας. Ἀναμφιβόλως δὲν κωφεύει αὕτη καὶ εἰς τὰς ἐπιταγὰς καὶ ἐκδηλώσεις τῶν ἄλλων ἡλικιῶν. Ἡ πρώτη ὅμως πορεία ἀνοίγεται διὰ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰς καλὰς ἢ κακὰς ἔξεις τῆς νηπιακῆς ἡλικίας καὶ τοῦτο σχετίζεται κυρίως μὲ τὴν συναισθηματικὴν πλευρὰν τῆς ψυχῆς τοῦ τροφίμου.

Ἡ κατὰ τὸ δεύτερον ἐπίσης στάδιον τῆς πρώτης παιδικῆς ἡλικίας, ἦτοι περὶ τὸ τέταρτον ἕως ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας ἐπερχομένη συνειδητοποίησις τῶν πρώτων ὑποχρεώσεων αὐτοῦ, ὁπότε μάλιστα εὐχαριστεῖται τὸ παιδίον ἀπὸ τοῦ νὰ προσφέρει τὰς ὑπηρεσίας του πρὸς τοὺς γονεῖς του, ἀποτελεῖ τοῦτο εὐκαιρίαν διὰ τὴν ἀγωγήν τόσο διὰ τὴν ἐμπέδωσιν τῶν ἀγαθῶν κλίσεων καὶ ἔξεων, ὅσον καὶ διὰ τὴν διαμόρφωσιν συνειδητῆς πειθαρχημένης βουλήσεως.

Ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀξιολογικὴν ἐνέργειαν καὶ πολιτιστικὴν δημιουργίαν θεμελιώνονται ὑπὸ τῆς ἀγωγῆς ἔξεις τοῦ τροφίμου. Ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, ὁπότε ἀναφαίνονται τὰ ἐπαγγελματικὰ διαφέροντα καὶ αἱ ἀξιολογικαὶ τάσεις τοῦ ατόμου ἐπιζητεῖ ἡ ἀγωγή νὰ ἰσχυροποιήσῃ τὰς ἔξεις τῆς δημιουργικῆς ἐκδηλώσεως καὶ γίνεται τοῦτο ὄχι μόνον διότι ἐναρμονίζεται αὕτη πρὸς τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ διότι τὸ πρῶτον ἀναφαίνεται ἡ οἰκείωσις τῆς ψυχῆς μὲ τὸ περιεχόμενον τῶν ἰδεῶν.

Πάντοτε ὅθεν ἡ ἀγωγή ἐργάζεται διὰ τὴν δημιουργίαν ἔξεων καὶ εἰς ἐκάστην μάλιστα ἡλικίαν ἀναλόγως τῶν ψυχικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ τροφίμου. Οὐδέποτε τὸ ἔργον αὐτῆς θὰ διακοπῇ, ἐφ' ὅσον μάλιστα ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀκόμη ἐν τῇ γίγνεσθαι. Ὅσον περισσότερον δὲ ἐν τῇ ἐξελίξει του κοινωνεῖ ἡ ψυχὴ του μὲ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς ἀξίας—καὶ διὰ τὴν κοινωνίαν ταύτην ἐργάζεται ἡ ἀγωγή διαμορφώνουσα καταλλήλους ἔξεις,—ἐπὶ τοσούτον δεσπόζου καὶ αἱ ἀρεταὶ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ τροφίμου. Αἱ ἔξεις ὅθεν ἀποτελοῦν τὸν σπουδαιότερον παράγοντα ἐμπεδώσεως εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ τροφίμου πειθαρχημένης ἐλευθερίας.

Ἀλλὰ καὶ τὰ παραδείγματα ἀποτελοῦν παράγοντα διὰ τὴν διαμόρφωσιν ταύτης καὶ ἀποτελοῦν ταῦτα ὑπόθεσιν τόσο τῶν γονέων ὅσον καὶ τῶν διδασκάλων καὶ τῆς κοινωνίας.

Δὲν πρόκειται νὰ ὑποδείξωμεν παραδείγματα διὰ τοὺς παράγοντας αὐτοὺς τῆς ἀγωγῆς, ὅπως δὲν ἦτο ἴδιον τῆς παρουσίας ἡμῶν ἐργασίας νὰ ὑποδείξωμεν τὸν τρόπον τῆς διαμορφώσεως τῶν ἔξεων. Τοῦτο μόνον ἀρκούμεθα νὰ ἀναφέρωμεν. Ὅταν οἱ γονεῖς ἀντὶ τοῦ παραδείγματος τοῦ ἀλληλοσεβασμοῦ τῶν δημιουργοῦν τὰς ὁλεθρίας διὰ τὰ τέκνα τῶν σκηνᾶς, διότι δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ κυριαρχήσουν τῶν παθῶν τῶν καὶ ὅταν ἀντὶ τῆς θερμῆς τῆς χριστιανικῆς ζωῆς ἐνσπείρουν ὅλως ἀφρόνως εἰς τὰς ψυχὰς τῶν τέκνων τὴν ὑπερεκτίμησιν τῶν γηϊνῶν καὶ τὸν ὑπερφίλλον ἐγωκεντροισμόν, διότι διακατέχονται ἀπὸ τὰ συναισθήματα φιληδονισμοῦ καὶ φιλαυτίας, τότε δημιουργοῦν τὴν σκληροτέραν κακοδαιμονίαν τόσο διὰ τὰ τέκνα τῶν, ὅσον καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν τῶν.

Καὶ ὅταν οἱ διδασκαλοὶ ἀκολουθοῦν τρόπον ζωῆς ἀπείδοντα πρὸς τὸ θεῖον ἔργον τῶν καὶ πρὸς τὸν κοινωνικὸν προορισμόν τῶν ἢ ἀσεβοῦντες πρὸς τὰς ὑψηλὰς ἰδέας, ἀπὸ τὰς ὁποίας διαποτίζεται ἡ ὑψὲς τοῦ διδασκαλικοῦ ἔργου, ἀντὶ τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ διαφέροντος πρὸς τὸν τροφίμον διὰ τὴν αἰσιόδοξον ἐξελίξιν τῆς παιδικῆς ψυχῆς καταστρέφουν τὰς ἰδεατὰς τάσεις τῶν τροφίμων τῶν, τότε γίνονται αἰτία ὥστε νὰ ἀναλαμβάνουν τὰ σχολεῖα μηχανικὸν καὶ δὴ καταναγκαστικὸν ἔργον, οἱ ἴδιοι δὲ ν' ἀποξενώνονται τῶν συμπαθειῶν νεολαίας καὶ κοινωνίας. Εὐτυχεῖς ὅμως διὰ τὴν Ἑλλάδα τὸ σχολεῖον οὐδέποτε ἀπετέλεσε θλιβερόν διὰ τὴν ἀγωγήν παράγοντα. Παλαίοντες οἱ διδασκαλοὶ πρὸς τὰς πλέον ἀντιξόους συνθήκας καὶ ἐμφορούμενοι ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς Πατρίδος καὶ τὴν πίστιν πρὸς τὸν Χριστὸν ἐσφουρηλάτησαν γενεάς, αἵτινες ἀνύψωσαν τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα εἰς τὴν παγκόσμιον συνειδησιν.

Ἄλλ' ὅταν τέλος ἡ κοινωνία προσφέρει ὡς παραδείγματα τὰς πλέον πνευματοκτόνους συγκλονιστικὰς εἰκόνας τῆς ζωῆς καὶ μὲ ποικίλα μέσα διεγείρει φιληδονικὰς ἢ ἄλλας ἀνηθίκους καὶ ἀντικοινωνικὰς τάσεις εἰς τὴν ψυχὴν τῆς νεολαίας, τότε δημιουργεῖται γενεά, ἣτις ἄγεται εἰς τὴν καταστροφὴν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὴν τὴν κοινωνίαν παρασύρει. Εἶναι δὲ ἰδίως σήμερον περισσότερον ὁλεθρία διὰ τὴν νεότητα τὰ παραδείγματα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ὅταν αὐτὰ παρουσιάζουν διεστραμμένον χαρακτῆρα. Διότι ἐφ' ὅσον αὕτη ἀπὸ τὰς συμφορὰς τῆς κατοχῆς καὶ τῆς πρώτης μεταπολεμικῆς ζωῆς ἐξησθένησεν ὁργανικῶς καὶ ψυχικῶς, ὀλιγώτερον ἀνθίσταται εἰς τὸ πονηρὸν ἀπὸ πάσαν ἄλλην ἐποχὴν. Τραυματισθεῖσα ψυχικῶς ἀπὸ τὰ σκληρὰ διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐθνικὸν γεγονότα, τὰ ὁποῖα προπαρεσκεύασαν οἱ ὑπουλοὶ ἐχθροὶ τῆς, ζητεῖ τὴν θεραπείαν ἀπὸ μεθόδους, αἵτινες διότι ἀπετέλεσαν συχνότερα παραδείγματα κατὰ τὴν κατοχὴν καθυποβάλλουσιν αὐτήν, ἀρκεῖ αὐτὰ νὰ ὑπόσχονται τὴν πρόσκαιρον εὐμάρειάν της. Ἀσφαλῶς ἡ Ἑλληνικὴ νεολαία καταλλήλως καθοδηγουμένη εὐρίσκει τὴν δύναμιν καὶ μέσα εἰς τὰς ψυχροφρόνους αὐτὰς ἐπιδράσεις νὰ διαρθρώσῃ εἰς τὴν ψυχὴν της ὅ,τι τὸ μεγαλεῖον τῆς τοιοῦτης τοῦ ἱστορίας ἐπιβάλλει. Εὐρίσκει τὴν δύναμιν ἐνστερνιζομένη τὰ γνήσια νάματα τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας καὶ τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα νὰ δοξάξῃ, καὶ εἰς τὸ σκληροδίαιτον τῆς ζωῆς νὰ ἀντέχῃ καὶ τὸ φρόνημά της νὰ ἐνισχύῃ. Συνεργεῖ εἰς τοῦτο τὸ μὲν ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως, εἰς τὴν ὁποίαν πλαισιώνονται αἱ παραδόσεις της, τὸ δὲ ἡ μελωδία τῶν πεπωμένων τῆς φυλῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν τὰ ἐκάστοτε ἱστορικὰ γεγονότα τῆς Ἑλλάδος ἐπιφέρουν τὴν κατάλληλον οἰκείωσιν τῆς ψυχῆς της. Παραδόσεις καὶ πεπωμένα διατυπώνουν τὸ χρέος, τὸ ὁποῖον κεντρίζει τὴν ψυχὴν της. Πλείστοι δὲ εἶναι οἱ παράγοντες οἵτινες συνεπικουροῦν εἰς τοῦτο. Ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μάλιστα ἀπὸ τινῶν ἐτῶν μὲ λαχτάραν τροφοδοτεῖται σεβαστὸν ποσοστὸν τῆς νεολαίας, ἡ φωνὴ τοῦ σχολείου, τύπος καὶ κήρυκες τῶν ὑψηλῶν ἰδεῶν προσπαθοῦν νὰ μεταλαμπαδεύσουν εἰς τὴν ψυχὴν τῆς νεολαίας τὴν γνήσιαν φωνὴν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν τούτοις καὶ πόσα παραδείγματα ἀπὸ τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον προερχόμενα κτυποῦν τὰ ἰδανικὰ τῆς νεότητος! Πόσαι πονηραὶ δυνάμεις ἐπηρεάζουν καταστρεπτικῶς τὴν ψυχὴν τῆς νεολαίας, χωρὶς τοῦτο ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων νὰ ἐξουδετερώνεται! Ἐλκυστικαὶ εἰκόνας ἐπὶ τῶν περιοδικῶν κυκλοφοροῦσαι ἢ σκηνᾶς κινηματογραφικῶν ἔργων διαφημοῦσαι γίνονται αἰτία ὥστε νὰ τροφοδοτῇται ἀπλή-

στωσ διὰ τῆς φαντασίας ἡ ψυχὴ τῶν νέων μὲ τὰ πλέον ψυχοφθόρα νάματα. Καὶ ὅμως οὐδεὶς ἀπηγόρευσε τὴν ἀσεμνον ἐπίδειξιν τῶν καλλωνῶν τῶν ἀστέρων. Οὐδεὶς παρημποδίσε τὴν πύκνωσιν τῶν κινηματογραφικῶν αἰθουσῶν κατὰ τὰς ἀκαταλλήλους παραστάσεις ἀπὸ τὰ παῖδια. Ἰσως μάλιστα καὶ ὁ χαρακτηρησμός τοῦ ἀκαταλλήλου σκοπίμως τίθεται διὰ νὰ προσελκύσουν τὴν νεότητα. Δὲν διαμφισβητεῖται βεβαίως ὅτι πολλὰ τοιαῦτα παραστάσεις παρακολουθοῦνται ὑπὸ παιδίων, ἅτινα συνοδεύονται καὶ ὑπὸ τῶν γονέων· Εἶναι καὶ τοῦτο γνώρισμα τῆς ἐποχῆς μας καθ' ὃ θὰ πρέπη οἱ νέοι εἰ δυνατόν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν πρώτην παιδικὴν ἡλικίαν... νὰ γνωρίσουν τὴν ζωὴν. Ἀλλὰ ποῖος θὰ θέσῃ φραγμὸν εἰς τὴν ἐπιτελουμένην τοιαύτην διαστροφὴν τῆς ψυχῆς; Ποῖος θὰ στοχασθῇ τὸν ἠθικὸν κλημὸν, εἰς τὸν ὁποῖον παρασύρονται οἱ νέοι; Οἱ ἀρμόδιοι ὅς καταδείξουν περισσότερον διαφέρον διὰ τὴν πάσχουσαν νεότητα. Τὸ ζητεῖ ἡ φωνὴ τῆς αἰωνίας Ἑλλάδος καὶ τὸ χρέος, τὸ ὁποῖον ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας ἐνδοξον ἱστορίαν. Ἄς τὸ ὠτακουστίσωμεν ὅλοι μας, διότι τοῦτο εἶναι διάφορον ἀπὸ τὸ φεῖλω, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ ἡ ἱστορία τῶν ἄλλων λαῶν εἰς τοὺς νέους τῶν. Ἐκεῖ, εἰς τὸ ἰδιαιτέρον ὀφείλω, τὸ ὁποῖον ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, ἀναφαίνονται τὰ πεπρωμένα τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖ εἶναι ἡ γνησιότης τῆς ἑλληνικῆς συνειδήσεως, συμφώνως πρὸς τὰς ἐπιταγὰς τῆς ὁποίας πρέπει ὅλοι νὰ ἐργασθῶν διὰ τὴν παροχὴν γνησίων ἑλληνικῶν παραδειγμάτων καὶ φωτεινῶν θησαυρισμάτων εἰς τὰς καρδίας τῶν νέων. Διότι ἂν αἱ καλαὶ ἔξεις ἐποικοδομοῦνται καὶ ἐνισχύονται ἀπὸ τὰ γνήσια ἑλληνικὰ παραδείγματα τοῦ περιβάλλοντος, τότε θεμελιούται τάσις εἰς τὸν τρόφιμον πρὸς ἐξύψωσιν τῆς ὁλότητος, τότε τὰ πάθη περιστέλλονται καὶ ἡ ζωὴ παρουσιάζει ἐκείνην τὴν ἁρμονίαν καὶ ἐκείνην τὴν γοητείαν, ἡ ὁποία ἰδιαιτέρως ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας συγκινεῖ. Τότε τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας κυριαρχεῖ εἰς τὴν ψυχὴν μας καὶ ἡ αἴγλη, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν ἡ φυλὴ μας, θὰ ἀποτελέσῃ ἀγαθὸν τῆς ζωῆς μας. Διότι ἀδέσμευτος ὁ λόγος ἀπὸ τὰς ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν θὰ ἐπιδιώκῃ πολιτιστικὴν δρᾶσιν σύμφωνον πρὸς τὰς ἰδανικὰς τάσεις τῆς ψυχῆς μας.

Καὶ ναὶ μὲν βεβαίως τὰ ὕλικά ἀγαθὰ αποτελοῦν κοινὴν ἐπιδιώξιν. Ἡ ζωὴ πρέπει νὰ θερμαίνεται καὶ ἀπὸ ὕλικήν εὐμάρειαν. Ἐφ' ὅσον ὅμως πλαισιώνεται ἡ κοινωνία ἀπὸ ἄτομα διεπόμενα ἀπὸ τὴν πειθαρχημένην ἐλευθερίαν, ἀπὸ ἠθικὴν αὐτονομίαν, αἱ ὠφέλειαι τοῦ ἀτόμου δὲν συγκροτοῦνται πρὸς τὴν κοινὴν εὐδαιμονίαν, οὐδὲ ἀντιστρατεύονται τὸ κοινὸν ἀγαθόν. Τὰ ἀγαθὰ ἀποκτήματα τοῦ ἀτόμου διαποτιζόμενα ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς πειθαρχημένης ἐλευθερίας, ἥτις στηρίζεται εἰς τὸ κοινωνικὸν ἀγαθὸν τοῦ λόγου, παρουσιάζουν λογικὴν θεμελίωσιν καὶ ὥς τοιαῦτα ἐναρμονίζονται πρὸς τὴν εὐημερίαν τοῦ συνόλου. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν πᾶσα ἀτομικὴ προσπάθεια ὁδηγεῖται ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν νὰ προσφέρῃ μείζονα ἐξυπηρέτησιν εἰς τὸ σύνολον. Εἴδομεν δὲ ὅτι ἡ δημιουργία τοῦ πολιτιστικοῦ κόσμου ἀποτελεῖ τὴν κατεύθυνσιν, ἥτις προσδιορίζει τὸ πλαίσιον τῆς ἀτομικῆς ἐκείνης ἐνεργείας, ἐξ ἧς προκαλεῖται καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀνύψωσις. Ὅσον ἐπεκτείνεται ὁ πολιτιστικὸς κόσμος καὶ ἐξυψώνεται ἡ εὐμάρεια τοῦ συνόλου, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τὸ ἄτομον, ὁ φορεὺς τῆς δημιουργίας ταύτης, λαμπρύνεται καὶ εὐεργετῆται, διότι τὸ πολιτιστικόν του φῶς ὁδηγεῖ πρὸς ἀξιολογικωτέραν κοινωνικὴν εὐμάρειαν.

Ἡ πειθαρχημένη ὁθεν ἐλευθερία παρουσιάζει εὐρύτερον νόημα, διότι χαρακτηρίζει τὸν πνευματικὸν ἄνθρωπον. Ἡ δὲ ὑπὸ τῆς ἀγωγῆς διαμόρφωσις αὐτῆς εἰς τὰς ψυχὰς τῶν τροφίμων ἐγγυᾶται τὴν μεγαλύτεραν εὐδαιμονίαν διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν ἀξιολογικωτέραν θεμελίωσιν τῆς ζωῆς.

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Η ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ EN ΙΤΑΛΙΑ

Δημοσιεύομεν κατωτέρω τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἐν Πάρμα συνελθόντος ἐθνικοῦ Συνεδρίου πρὸς ἐξέτασιν τῶν προβλημάτων τοῦ μονοταξίου δημ. σχολείου ἀπὸ τῆς 30ῆς Αὐγούστου μέχρι τῆς 4ῆς Σεπτεμβρίου 1948.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Δευτέρα 30 Αὐγούστου

Ὥρα 9.30.—Ἐπίσημος ἐναρξίς τῶν ἐργασιῶν. Ὁμιλία τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς παιδείας κ. Guido Gonella.

Ὥρα 10.—Εἰσηγητικὴ ἐκθεσις: Γενικὴ διατύπωσις τῶν προβλημάτων τοῦ μονοταξίου σχολείου ὑπὸ Francesco Bettini.

Ὥρα 16.—Τὸ πρόβλημα τοῦ μονοταξίου ἐν σχέσει πρὸς τὴν σημερινὴν κατάστασιν τοῦ στοιχειώδους σχολείου ἐν γένει, ὑπὸ Giovanni Gozzer.

Ὥρα 17.—Ἡ μέθοδος τοῦ σχολείου ἐργασίας θεμέλιον τοῦ μονοταξίου σχολείου ὑπὸ Giorgio Gabrielli.

Τρίτη 31 Αὐγούστου

Ὥρα 9—10.30'—Πρακτικὴ (ὑποδειγματικὴ) διδασκαλία. Εἰς δύο διαφόρους αἰθούσας δύο διδάσκαλοι ἐδίδαξαν ὑπὸ τὰς ὁδηγίας δύο διευθυντῶν. Εἰς ἑκάστην τῶν διδασκαλιῶν αὐτῶν παρίστατο μία ἐκ τῶν δύο ὁμάδων, εἰς ἃς διηρέθησαν τὰ λαβόντα μέρος εἰς τὸ Συνέδριον μέλη.

Ὥρα 11.—Κρίσεις ἐπὶ τῶν διδασκαλιῶν: Ἡ ὁργάνωσις τῆς τάξεως ἐν τῷ μονοταξίῳ ὑπὸ Ottorino Malloggi καὶ Giuseppe Bergamo.

Ὥρα 16.—Διδασκαλία καὶ ἀσχολία τῶν μαθητῶν ἐν τῷ μονοταξίῳ ὑπὸ Alberto Bertolini.

Ὥρα 17.—Ἡ προπαρασκευὴ τοῦ διδάσκοντος ἐν τῷ μονοταξίῳ ὑπὸ Giulio Marchesoni.

Ὥρα 18.—Συζητήσεις.

Τετάρτη 1 Σεπτεμβρίου

Ὥρα 10.30'—Πρακτικὴ διδασκαλία.

Ὥρα 11.—Κρίσεις ἐπὶ τῆς διδασκαλίας: Τὸ περιβάλλον ὡς ἀντικείμενον διδασκαλίας: Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ περιβάλλοντος καὶ ἐπιστημονικὴ διδασκαλία.

Ὥρα 16.—Τὸ πρόβλημα τοῦ μονοταξίου εἰς τὴν Μεσημβρινήν Ἰταλίαν καὶ εἰς τὰς νήσους ὑπὸ Felice Socciarelli.

Ὥρα 16.30'—Οἰκοδομικὴ, διδακτικὰ ὄρ-

γανα καὶ μέσα τοῦ μονοταξίου ὑπὸ Carmelo Cottone.

Ὥρα 17.15'—Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ μονοταξίου ὑπὸ Tommaso Bozza.

Ὥρα 18.—Συζητήσεις.

Πέμπτη 2 Σεπτεμβρίου

Ὥρα 9—10.30'—Πρακτικὴ διδασκαλία.

Ὥρα 11.—Κρίσεις ἐπὶ τῆς διδασκαλίας: Ἡ διδακτικὴ τοῦ γλωσσικοῦ μαθήματος.

Ὥρα 11.30'—Σύνθεσις τοῦ προγράμματος καὶ προπαρασκευαὶ διὰ τὴν σχολικὴν ἐργασίαν ἐν τῷ μονοταξίῳ ὑπὸ Guglielmo Banal.

Ὥρα 12.—Φυσικὴ ἀγωγή καὶ ὑγιεινὴ ἐν τῷ μονοταξίῳ ὑπὸ Serafino Mazzarocchi.

Παρασκευή 3 Σεπτεμβρίου

Ὥρα 9—10.30'—Πρακτικὴ διδασκαλία.

Ὥρα 11.—Κρίσεις ἐπὶ τῆς διδασκαλίας: Ἡ διδακτικὴ τῆς ἀριθμητικῆς.

Ὥρα 16.—Ἡ μελέτῃ τῆς φύσεως διὰ τῆς παρατηρήσεως τοῦ περιβάλλοντος ὑπὸ Κας Pierina Boranca.

Ὥρα 17.—Φυσικὸν καὶ κοινωνικὸν περιβάλλον τοῦ μονοταξίου τῆς υπαίθρου ὑπὸ Luigi Arnaud.

Ὥρα 18.—Συζητήσεις.

Σάββατον 4 Σεπτεμβρίου

Ὥρα 8.—Οἱ διάφοροι σταθμοὶ πρὸς πραγματοποιήσιν τοῦ μονοταξίου ἐν τῇ ὁργάνωσιν τῶν σχολείων παρ' ἡμῶν ὑπὸ Attilio Menapace.

Ὥρα 9—10.30'—Πρακτικὴ διδασκαλία.

Ὥρα 11.—Κρίσεις ἐπὶ τῆς διδασκαλίας: Ἡ διδακτικὴ τῆς γεωγραφίας καὶ τῆς ἱστορίας.

Ὥρα 11.30'—Συμπεράσματα ἐκ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου: Ὁμιλία τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τῆς Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως Gino Belardinelli.

Εἰς τὸ προσεχὲς δελτίον κ.ε. θέλομεν δημοσιεύει τὰς μᾶλλον ἐνδιαφερούσας ἡμᾶς λεπτομερεῖας ἐκ τοῦ Συνεδρίου τούτου.

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΚΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ

Δρ. FREDRIC WERTHAM

Διευθυντοῦ τοῦ Ψυχιατρικοῦ τμήματος εἰς τὸ
Queens General Hospital καὶ εἰς τὴν Κλινικὴν
Lafargue τῆς Νέας Ὑόρκης

ΔΗΛΗΤΗΡΙΑΣΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ... ΕΙΚΟΝΑΣ

Μετ. ΝΙΚ. Γ. ΔΗΜΗΤΡΟΚΑΛΛΗ

Δημοσιεύομεν κατωτέρω ἐν μεταφράσει ἄρθρον τοῦ ψυχιάτρου F. Wertham περὶ τῆς ψυχικῆς βλάβης τὴν ὁποίαν ὑφίστανται τὰ παιδιά ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν ἀκατάλληλων εἰκονογραφημένων περιοδικῶν. Ἐσημειώθησαν καὶ ἐδῶ εἰς τὸν τόπον μας κατὰ τὸ παρελθὸν κρούσματα ἐγκληματικῆς δράσεως ἀνηλίκων, ἐπηρεασθέντων ἀπὸ τὸν κινηματογράφον καὶ ἀκατάλληλα περιοδικά. Μὲ τὴν σημερινὴν ἐξάπλωσιν τοῦ κινηματογράφου καὶ τοῦ εἰκονογραφημένου ἐντύπου ὁ κίνδυνος αὐτὸς καθίσταται μεγαλύτερος. Νομίζομεν λοιπόν, ὅτι τὸ κατωτέρω ἄρθρον ἀξίζει τὸν κόπον νὰ ἀναγνωσθῇ τόσο ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας διδασκάλους ὅσον καὶ τοὺς Ἕλληνας γονεῖς.

Πρὸ ὀλίγου καιροῦ μὲ ἐπεσκέφθη μία μητέρα πολὺ ἀνήσυχος. Ἔχει μίαν μικρὰν κόρην 4 ἐτῶν, ἡ ὁποία εἶναι τὸ μόνον θῆλυ τέκνον τῆς. Ὅσαςκις εὐρίσκουν τὴν εὐκαιρίαν τὰ ἀγοράκια τῆς, ἡλικίας 3 καὶ 9 ἐτῶν, ἀρπάζουν τὴν μικράν, τὴν πυροβολοῦν μὲ τὰ ξυλῖνα τουφέκια των, τὴν δένουν ἢ τῆς περνοῦν χειροπέδας, μιμούμενα τὰς σκηνὰς τῶν εἰκονογραφημένων περιοδικῶν. Ἄλλοτε τὴν ὀδηγοῦν εἰς κάποιον οἰκόμενον καὶ τὴν τοποθετοῦν ὡς στόχον διὰ τὴν τοξεύουσιν. Κάποτε τῆς ἀφίερσαν τὴν περισκελίδα τῆς, διὰ νὰ τὴν «τρομάξουν», ὅπως εἶπαν.

Ποία εἶναι ἡ αἰτία τῆς τοιαύτης συμπεριφορᾶς των; Εἶναι μήπως ἡ «ἐμφυτοῦς ἀγωνιστικὴ ἀνάγκη», τὴν ὁποίαν ἀποδίδομεν εἰς τὰ παιδιά; Ἡ μήπως εἶναι ἐκδήλωσις τοῦ γενετήσιου ἐνστικτοῦ; Εἶναι τοῦτο ἐκδήλωσις τάσεων ἰσορροπημένων ἀνθρώπων, ἢ μίμησις πράξεων ἀνισορροπημένων; Ἡ κυρία αἰτία ὅλων αὐτῶν εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητά τὰ εἰκονογραφημένα περιοδικά.

Ἐξετάζω εἰς τὴν κλινικὴν ἓνα ἀγόρι 11 ἐτῶν, τὸ ὁποῖον μοῦ ἔστειλαν, διότι διαρκῶς ἐμάλυνεν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ συγκεντρώσῃ τὴν προσοχὴν του. Μοῦ ἐξηολογεῖται τὰ ἑξῆς:

—Κάθε ἐβδομάδα ἀγοράζω εἰκονογραφημένα περιοδικά. Βλέπει κανεὶς εἰς αὐτὰ ἀνθρώπους ποὺ φονεύουν ζῶα ἢ καὶ ἄλλους ἀνθρώπους. Μία κοπέλλα εἶναι ἡ ἱκανωτέρα μεταξὺ των. Μερικὲς φορὲς τὴν δένουν καὶ κάποτε τὴν κλείουν μέσα εἰς ἓνα ὑπόγειον γεμᾶτο φίδια γιὰ νὰ τὴ σκοτώσουν.

Ἐνα ἄλλο παιδίον 13 ἐτῶν, μανιώδης

ἀναγνώστης εἰκονογραφημένων περιοδικῶν, ἔχει γίνεαι ἀνυπόφορον τόσο διὰ τοὺς οἰκείους του ὅσον καὶ εἰς τὸ σχολεῖον. Μοῦ λέγει:

—Ἐχουν ἐφεύρει ἓνα εἶδος πιστολίου, ποὺ ἐκπέμπει μίαν ἀκτῖνα καὶ σκοτώνει τοὺς ἀνθρώπους σωρηδόν.

Πρόκειται τάχα περὶ ἀπλῆς φαντασιώσεως, ἢ ὁποία κατέχει τὸ πνεῦμα τοῦ παιδιοῦ, ἢ εἶναι μᾶλλον ἡ φρικτὴ πραγματικότης, ἢ ὁποία κάμνει καὶ πολλοὺς ἐνηλίκους ἀκόμη νὰ τρέμουν καὶ τὴν ὁποίαν τὰ παιδιά αὐτὰ θὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ἡμέραν;

Ἐνας ἑφηβὸς 17 ἐτῶν μοῦ ἀπεστάλη παρὰ τῆς «Υπηρεσίας προστασίας τῶν νεαρῶν ἐγκληματιῶν», διότι εἰς μίαν συζήτησιν ἐγρονθοκόπησε «σκοπίμως» ἓν ἄλλο παιδίον 13 ἐτῶν. Μοῦ ἔκαμε τὴν ἑξῆς ἐξομολόγησιν:

—Δὲν διαβάζω πολλὰ εἰκονογραφημένα περιοδικά—ὄχι περισσότερα ἀπὸ δέκα τὴν ἐβδομάδα. Μοῦ ἀρέσουν ἐξαιρετικὰ αἱ ιστορίαι ἐγκλημάτων. Κάποτε σκοτώνουν τὴν νεάν. Εἰς ἓνα παλαιὸν βιβλίον, ἡ κοπέλλα ἤθελε καὶ ἄλλα χρήματα, καὶ τότε τὴν ἐγρονθοκόπησαν εἰς τὴν ράχιν.

Τὸ παιδί αὐτὸ εἶχε ἐνεργήσει σκοπίμως, ἢ εἶχε μισηθῇ μᾶλλον ὅτι ἀνέγνωσεν; Πάντως τοῦτο εἶναι ἓν παράδειγμα ἀπὸ τὰ πολυάριθμα παραπτώματα, εἰς τὰ ὁποία ὑποπίπτουν οἱ ἀνήλικοι.

Εἰς συνοικιακὸν σχολεῖον μιᾶς μεγάλης πόλεως δύο ἀστυφύλακες περιφέρονται διαρκῶς εἰς τὴν αὐλὴν καὶ τοὺς διαδρόμους διὰ τὰ τηροῦν τὴν τάξιν. Εἰς καθηγητῆς τῶν μαθηματικῶν εἶναι ἠναγκασμένος νὰ ἔχη πλησίον του ἓνα ἀστυνομικόν, μέσα εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς παραδόσεως, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐξετάσεων. Εἰς ἓν ἄλλο σχολεῖον οἱ μεγάλοι μαθηταὶ τρομοκρατοῦν τοὺς μικροὺς. Ἀπειλοῦν νὰ τοὺς ἀκρωτηριάσουν, νὰ κλέψουν τὰ χρήματά των, τὰ ὥρολόγια των, τοὺς στυλογράφους των. Ὅταν δύο ἀπὸ τὰ θύματα ἠρωτήθησαν διὰ τὸ ὄνομα τῶν τρομοκρατῶν των ἠρνήθησαν νὰ ὁμολογήσουν.

—Δὲν θέλομεν νὰ μᾶς βγάλουν τὰ μάτια, εἶπαν.

Ἐνας μαθητὴς 16 ἐτῶν, εἰς τὸ ἴδιον αὐτὸ σχολεῖον, ἐκτυπήθη ἀπὸ ἄλλον μὲ μίαν φιάλην, ἡ ὁποία ἔσπασε, ἦτο δὲ τὸ τραῦμα τόσο βαθύ, ὥστε ἐχρειάσθη νὰ ράψουν εἰς ἑπτὰ σημεία τὰ χεῖλη τῆς πληγῆς, γύρω ἀπὸ τοὺς

ὀφθαλμούς του. Οἱ ἐνήλικοι, κατατρομαγμένοι ἀπὸ τὸ περιστατικὸν αὐτό, δὲν ἐσκέφθησαν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ παλαιοῦ γεγονότος, γνωστοῦ εἰς τοὺς ἀναγνώστας εἰκονογραφημένων περιοδικῶν. Ἐν ἀπὸ τὰ λεγόμενα σοβαρὰ περιοδικὰ ἐδημοσίευσεν τὰ *Μυστήρια τῶν Παρισίων* τοῦ Εὐγενίου Σὺη: Ἐβλεπε κανεὶς εἰς αὐτὸ τὴν εἰκόνα ἐνὸς ἀνθρώπου, τοῦ ὁποίου οἱ ὀφθαλμοὶ εἶχον ἐξορυχθῇ, ἐνῶ τὸ αἷμα ἔτρεχε κάτω ἀπὸ τὸν ἐπίδεσμον.

Τελευταίως, εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην, εἰς νεαρὸς ἐφόνευσεν ἓνα ἀστυφύλακα. Εἶναι τοῦτο κατὰ τὸ ἐκπληκτικόν, ὅταν βλέπωμεν εἰς τὸ ἐξώφυλλον κάποιου περιοδικοῦ τὴν εἰκόνα ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συμπλεκόμενων μὲ τὴν ἀστυνομίαν μὲ τὴν ἐπεξηγήσιν:

—Θὰ τῶν γεμίσω τὴν κοιλιὰ «κουμπό-τρυπες» αὐτῶν τῶν «μπάτσων».

Εἰς τὸ Σικάγον, ἓνα παιδί 13 ἐτῶν, τὸ ὁποῖον ἐφόνευσεν ἓνα συμπαθητὴν του, ὁμολόγησεν εἰς τὸν συνήγορόν του ὅτι εἶχεν ἀναγνώσει τὸν μεγαλύτερον δυνατόν ἀριθμὸν εἰκονογραφημένων ἀστυνομικῶν μυθιστορημάτων. Κατεδικάσθη εἰς φυλάκισιν 22 ἐτῶν, ἐνῶ οἱ ἐκδοταὶ τοιούτων ἐντύπων, οἱ ὁποῖοι ἐγέμισαν τὸν νεαρὸν ἐκείνον ἐγκέφαλον μὲ σκέψεις καὶ μεθόδους ἐγκληματικῆς, συνεχίζουν τὸ ἔργον των ὅπως καὶ προηγουμένως.

Πρὸ ὀλίγου καιροῦ εἶδον εἰς μίαν λαϊκὴν συνοικίαν τῆς Ν. Ὑόρκης τὴν ἑξῆς ἀγγελίαν εἰς τὴν πρόσσφιν ἐνὸς κινηματογράφου: «Τὸ Σάββατον τὸ πρῶτὸ θὰ διανεμηθοῦν εἰς τοὺς 500 πρώτους θεατὰς εἰκονογραφημένα περιοδικά». Ἀνεφέροντο δύο ἔργα εἰς τὸ πρόγραμμα: *Ὁ νῆς τοῦ Φρανκενστάιν* καὶ *ἡ σύζυγος τοῦ Φρανκενστάιν*. Εἰς τὰς διαφημιστικὰς εἰκόνας ἔβλεπε κανεὶς τὰς νεάνιδας ἐτοιμὰς νὰ ὑποκύψουν εἰς τὰς ἐπιθέσεις τοῦ τέρατος. Αὐτὸ μοῦ ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν τὸ μικρὸν παιδί, τὸ ὁποῖον ἠρώτησεν τί θὰ ἤθελε νὰ γίνῃ, ὅταν θὰ ἐμεγάλωνεν, καὶ ἀπήντησε μὲ ἐνθουσιασμόν: «Ἐνας γενετήσιος μανιακὸς» (un maniaque sexuel).

Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα καὶ τὴν ἄλλην πλευρὰν τοῦ ζητήματος. Ἰδοὺ τὰ ἐπιχειρήματα, ἅτινα προσάγονται ὑπὲρ τῶν εἰκονογραφημένων περιοδικῶν.

1.—Τὰ παιδιά «ἐκλέγουν ἐλευθέρως», ὅταν ἀγοράζουν τοιαῦτα ἀναγνώσματα. (Εἶναι ὁμως εὐκόλον νὰ διαπιστώσῃ κανεὶς ἀπὸ τὸν πρώτον τυχόντα ἐφημεριδοπώλην, ὅτι δὲν εὐρίσκει ἄλλα περιοδικὰ διὰ παιδιά εἰς τὴν ἰδίαν τιμὴν).

2.—Αἱ διηγήσεις τῶν περιοδικῶν εἶναι προσηγορικῆς φύσεως πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ παιδιοῦ. Ἐάν δὲ τὸ παιδί τρέπεται πρὸς τὸ κακόν, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἦτο ἤδη νευροπαθὲς ἢ ἄστατον. (Τοῦτο φέρει εἰς τὴν μνήμην μου τὴν ἱστορίαν τοῦ σκύλου, ὃ ὁποῖος εἶχε πνίξῃ ἓνα κόνικλον καὶ ὁ κύριός του διετείνετο εἰς τὸ δικαστήριον, ὅτι ὁ κόνικλος εἶχεν ἀρχίσει πρῶτος τὴν ἐπίθεσιν).

3.—Τὰ εἰκονογραφημένα περιοδικὰ εἶναι ἓνα ὕγιον «ἐξέσπασμα»: εἶναι καλὸν διὰ τὰ παιδιά νὰ εὐρίσκουν μίαν διέξοδον εἰς τὰ ἐπιθετικὰ ἐνστικτὰ των. (Τοῦναντίον τὰ

εἰκονογραφημένα περιοδικὰ εὐνοοῦν νοσηρὰς ἐκδηλώσεις τοῦ πνεύματος, ὅπως ὁ σαδισμὸς καὶ ὁ μαζοχισμὸς. Εἰς κανὲν ψυχολογικὸν ἔργον ἄλλωστε δὲν ἀναφέρεται ἡ γνώμη, ὅτι εἶναι ὠφέλιμον διὰ τὸ παιδί νὰ ἔχη διαρκῶς ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια του εἰκόνας βιαιῶν καὶ τρομακτικῶν σκηνῶν).

4.—Εἶναι διδακτικά. (Ἄς ἐξετάσωμεν διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ἐν ἀπὸ τὰ «καλά» εἰκονογραφημένα. Εἰς τὴν εἰκονογραφημένην ἐκδοσιν τοῦ βιβλίου τοῦ Ντίκενς, *Αἱ μεγάλα ἑλπίδες*, βλέπομεν εἰς τὰς ἐννέα πρώτας εἰκόνας ἓνα ἀπαίσιον ἀνθρώπον μὲ ἐκφρασιν θηριώδη, ὃ ὁποῖος κραδαίνει μίαν πελοριάν μάχαιραν ἀνωθεν τῆς κεφαλῆς ἐνὸς μικροῦ. Τὸ παιδί φωνάζει: «ὦ! κύριε, μὴ μοῦ κόψετε τὸν λαμὸν!» Αὐτὸ οἱ ἐκδοταὶ τῶν περιοδικῶν τὸ θεωροῦν διδακτικόν).

5.—Τὰ «διδακτικά» εἰκονογραφημένα περιοδικὰ παρακινοῦν τὰ παιδιά εἰς τὸ νὰ διαβάσουν κλασσικά ἔργα. (Πολλὰ παιδιά μοῦ ἐφάνερσαν ὅτι, ὅταν εἰς τὸ σχολεῖον ἀναθέτουν εἰς αὐτὰ νὰ κάμουν περιλήψιν ἐνὸς βιβλίου, χρησιμοποιοῦν τὴν περιληπτικὴν εἰκονογραφημένην ἐκδοσίν του διὰ νὰ μὴ ἀναγνώσουν τὸ ἔργον).

6.—Τὰ παιδιά ἐξομοιώνονται μὲ τὰς καλὰς προσωπικότητας. (Εἰς μερικάς διηγήσεις ἀπαντῶμεν νεάνιδας αἱ ὁποῖαι δένονται, ρίπτονται εἰς τὴν πυρὰν, πωλοῦνται ὡς δοῦλαι ἢ ρίπτονται εἰς τὰ θηρία καὶ τὴν τελευταίαν στιγμὴν σφάζονται ἀπὸ κάποιον ἀγαθὸν καὶ πιστὸν ἐλέφαντα. Οἱ «εἰδικοί» τῆς βιομηχανίας τῶν εἰκονογραφημένων θὰ ἰσχυρισθῶν μήπως εἰς τὰ παιδιά θὰ ἐπιθυμήσουν νὰ ὁμοιάσουν μὲ ἐλέφαντα;).

7.—Τὰ παιδιά δὲν ἀπορριμοῦνται τὰ πρόσωπα τῶν διηγημάτων αὐτῶν. (Ἄλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν παιδιῶν ποὺ προσάγονται ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων διὰ παρανόμους πράξεις ἀξάνει ἀναλόγως πρὸς τὴν αὐξήσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πωλουμένων περιοδικῶν).

8.—Εἰς τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος περιοδικὰ τὰ παιδιά οὐδέποτε ἀπειλοῦνται, φονεύονται ἢ τρομοκρατοῦνται. (Τοῦτο εἶναι ἀνακριβές).

10.—Τὰ περιοδικὰ αὐτὰ ἀποτελοῦν σπουδαίαν πηγὴν πλουτισμοῦ. (Πράγματι εἶναι ὁ σημαντικώτερος κλάδος τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἐκδοτῶν. Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τὰ παιδιά ὑφίστανται πραγματικὸν βομβαρδισμόν ἀπὸ 60.000.000 ἀντίτυπα.)

11.—Οἱ ὁσοδήποτε περιορισμοὶ εἰς τὴν ἐκδοσιν τῶν εἰκονογραφημένων περιοδικῶν θὰ ἦτο πλήγμα κατὰ τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου. (Τὸ νὰ καθορίσωμεν τὸ εἶδος τῶν ἀναγνώσμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ ἦσαν ἐπικίνδυνα διὰ τὰ παιδιά, οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει μὲ τὴν λογοκρισίαν, ἡ ὁποία ἐπιβάλλεται εἰς τὰ ἀναγνώσματα τῶν ἐνηλίκων).

12.—Οἱ «εἰδικοί» εὐνοοῦν τὰ εἰκονογραφημένα περιοδικά!

Εἶναι ἀναντιρρήτως βέβαιον ὅτι τὰ 75% τῶν γονέων ἀντιτίθενται εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἀναγνώσμάτων. (Τὸ ὑπόλοιπον 25% εἶναι ἢ ἀδιάφοροι ἢ ἔχουν ἐξαπατηθῇ ἀπὸ τὴν διαφήμισιν). Ἡ κατὰ μάζας παραγωγή εἰκονογραφημένων περιοδικῶν θέτει εἰς σοβα-

ΠΑΝΘΕΟΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΠΕΣΟΝΤΩΝ ΥΠΕΡ ΠΑΤΡΙΔΟΣ

1. **Βασιλική Παπαθανασίου**, δημοδιδασκάλισσα ἐν Σκρᾷ. Μαρτυρήσασα ἐν Σκρᾷ.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τιμῶσα τὴν ἡρώδα ὁπνεύμεν εἰς αὐτὴν μετὰ θάνατον τὸ βραβεῖον αὐτῆς ἐθνικῆς ἀρετῆς καὶ αὐτοθυσίας. Κατὰ δὲ τὴν Πανηγυρικὴν Συνεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας τῆς 24ης Μαρτίου 1947 ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας ἀνεκοίνωσε τὴν ἀπόφασιν διὰ τῶν ἐπομένων:

«**Βραβεῖον** Ἐθνικῆς ἀρετῆς καὶ αὐτοθυσίας καὶ υπερτάτου πατριωτισμοῦ ἀπονέμει ἡ Ἀκαδημία μετὰ θάνατον εἰς τὴν ἐν Σκρᾷ μαρτυρήσαντα δημοδιδασκάλισσαν **Βασιλικὴν Παπαθανασίου**».

Ἡ διδασκάλισσα αὕτη καταγομένη ἐκ Σκρᾷ εἰργάσθη ἐκεῖ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ὡς νηπιαγωγὸς μεταξὺ καὶ πολλοῖν τῶν μαθητῶν. Κατὰ τὴν τελευταίαν διέτιν εἰς τὸ χωρίον τῆς δὲν ὑπῆρχον διδάσκαλοι, τὸ οἶκον δὲ

τοῦ σχολείου εἶχε πυρποληθῇ, αὕτη συνεκέντρουν εἰς τὴν πατρικὴν τῆς οἰκίαν ὄχι μόνον τὰ νήπια ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους μεγαλειτέρους μαθητὰς, τοὺς παραμένοντας ἀνευ διδασκάλου, καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς Ἑλληνικὰ γρόμματα καὶ Ἑλληνικὰ ἐθνικὰ τραγούδια.

Ἐνεκα τῆς δράσεως αὐτῆς ταύτης ἡ Βασιλικὴ Παπαθανασίου εἶχε προκαλέσει τὴν μῆνιν τῶν ἀντεθνικῶν στοιχείων τῆς περιοχῆς. Ὅτε κατὰ τὰς περὶ τὰ μέσα τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1946 γενομένας μάχας τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν σλαβοαναρχικῶν συμμοριῶν κατελήφθη προσωρινῶς τὸ Σκρᾷ, ἡ διδασκάλισσα συνελήφθη πρώτη ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν καὶ ἐβασανίσθη ἀπανθρώπως.

Ἦρχισαν νὰ τῆς ἀποσποῦν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς διὰ νὰ τὴν ἀναγκάσουν νὰ φωνάξῃ διεθνιστικὰ συνθήματα καὶ νὰ ἀρνήσῃ τὴν πατρίδα τῆς, ἀλλ' αὕτη ἔμενεν ἀκλόνητος

τὸς διὰ πληροφοριακὸν σκοπὸν δὲν παρητοῦντο τῆς περαιτέρω ἀναγνώσεως τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ συνέχισαν ταύτην πολλάκις μέχρι τέλους αὐτοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ πολλοὶ τῶν μαθητῶν ἔφερον εἰς τὸ σχολεῖον ἰδιόκτητα βιβλία σχετικὰ μὲ τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα· ἀνεγίνωσκον τὰς πληροφορίας τῶν, ἡ ἐδάνειζον ταῦτα εἰς ἄλλους συμμαθητὰς τῶν.

Πολλάκις αἱ κομιζόμεναι πληροφορίες ἀνῆγοντο εἰς θέματα καὶ προβλήματα, τὰ ὅποια μᾶς εἶχον ἀπασχολήσει πρὸ καιροῦ.

Γενικῶς λέγομεν, ὅτι οἱ τρόφιμοί μας ἤρχισαν νὰ ζητοῦν πληροφορίες ἀπὸ βιβλία, ἤρχισαν νὰ ζητοῦν βιβλία πληροφοριακά.

Τὰ πρῶτα βιβλία, τὰ ὅποια ἐχρησιμοποίησαν πρὸς τοῦτο ἦσαν ἰδικά μου, διότι τὰ ὑπάρχοντα μέχρι τότε ἦσαν τόσον ὀλίγα ὅσον καὶ γνωστὰ εἰς ὅλους.

Ἦσαν δὲ ταῦτα βιβλία, περιοδικὰ, ἐφημερίδων ἀποκόμματα, εἰκόνες, χάρται, πίνακες καὶ ἄλλα. Πολλὰ τούτων ἀφῆκα εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ σχολείου μὲ μίαν σειρὰν τῶν μυθιστορημάτων τοῦ Βέρν, ὅστις τόσον γοητεύει τὴν παιδικὴν φαντασίαν. Ἐν συνεχείᾳ καὶ πολλοὶ τῶν μαθητῶν μας παρακινηθέντες προσέφερον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ ἑν ἢ δύο βιβλία ἑκάστος καὶ μερικὰ ἐχειρίδια παιδαγωγικὰ ἐτών.

Οὕτω ἡ βιβλιοθήκη μας ἐπλουτίσθη μὲ νέα βιβλία χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ικανοποιῇ τὰς ἀνάγκας μας.

Τοῦτο φυσικὰ τὸ ἀντελήφθησαν καὶ οἱ μαθηταὶ μας πολὺ ἐνωρὶς καὶ τὸ ἔφεραν ὡς θέμα εἰς μίαν τῶν συνεδριάσεων τῆς «Παιδικῆς ζωῆς» τῆς μαθητικῆς τῶν κοινότητος. Κατ' αὐτὴν ἐτονίσθη ἀπὸ ὅλους καὶ ἐξεδηλώθη ζωντῶς ἡ ἐπιθυμία τῶν, νὰ ἀποκτήσῃ καὶ αὐτοὶ βιβλία «σὰν τὰ δικά μου».

Ἀπεφασίσθη δὲ νὰ συνεισφέρουν ὅλοι ἀνὰ δέκα (10) δρχ. ἑκάστος ἐπ' ἀπαξ καὶ ἀνὰ μίαν (1) δρχ. κάθε ἐβδομάδα εἰς τὸ Ταμεῖον

τῆς τάξεως ὑπὲρ τῆς Μαθητικῆς Βιβλιοθήκης, διὰ τὴν ἀγορὰν καὶ τὸν πλουτισμὸν ταύτης μὲ νέα καὶ κατάλληλα βιβλία.

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον μαζεύθηκε τὸ ποσὸν τῶν ὀκτακοσίων (800) δρχ., τὸ ὅποion μετὰ τῆς ἐκ χιλίων διακοσίων (1,200) δρχ. συνδρομῆς τῆς σχολικῆς Ἐφορείας διετετῆ πρὸς ἀγορὰν τῶν πρώτων βιβλίων.

Τὰ ὡς ἄνω ἐκτεθέντα ἔχουν σκοπὸν νὰ δώσουν ἀνάγλυφον τὴν ὅσιν τῆς πραγματικότητος καὶ νὰ ἀποστομώσουν τὰς ἐκ συνηθείας μεμπιμορίας, ὅτι διὰ νὰ γίνονιν βιβλιοθηκαὶ «χρειάζονται πολλὰ χρήματα» καὶ «πόροι δὲν ὑπάρχουν» κ.ά.

Εἶναι συνήθειαι ἀντιρρήσεις, μᾶλλον διαιολογίαι. Ὁ καλὸς διδάσκαλος, ὁ ἀντάξιός τοῦ προορισμοῦ του, ἀφοῦ ἐπισύρῃ τὴν ἐκτίμησιν καὶ ἐμπιστοσύνην τῆς κοινωνίας, ὅπου ζῇ καὶ ἐργάζεται διὰ τῆς ἐργασίας, τοῦ ἡθους του καὶ τῆς ἔσω καὶ ἔξω σχολικῆς αὐτοῦ δράσεως, εἶναι δυνατόν οὗτος νὰ ἐξοικονομήσῃ τὸ ἀπαιτούμενον διὰ τὴν ἰδρύσιν καὶ τὸν πλουτισμὸν μαθητικῆς βιβλιοθήκης ποσόν. Δύναται νὰ τὸ οἰκονομήσῃ ἀπὸ τὴν Κοινότητα ἢ τὸν Συνεταιρισμὸν ἀπὸ πλούσιον ἐγκατεστημένον εἰς τὸ ἐξωτερικόν ἀπὸ ἐορτῆν, ἐπίδειξιν ἢ λαχειογράφον ἀπὸ συνδρομῆν τῶν κατοίκων εἰς χρήμα ἢ προϊόντα. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπαναλάβω, ὅτι ἡ προμήθεια τῶν βιβλίων τούτων εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ βαθμιαίως δι' ἀγορὰς τῶν ἐκάστοτε ἀναγκαίων βιβλίων. Ἀλλ' ὅσοι καὶ ἡμεῖς ἐπροτιμήσαμεν τὴν προοδευτικὴν ἀγορὰν αὐτῶν διὰ λόγους σκοπιμότητος: διὰ νὰ αἰσθανθῶν οἱ τρόφιμοί μας περισσοτέρας φονίας τὴν χαρὰν ἐκ τῆς ἀποκτήσεως νέων βιβλίων καὶ νὰ ἐκδηλωθῇ τὸ διαφέρον των περισσοτέρας φορὰς διὰ τὰ ἐκάστοτε νέα βιβλία, νὰ τὰ ζήσουν καὶ χαροῦν ἀπὸ αὐτά. Μὲ τὰς ἀνωτέρω προϋποθέσεις ἐγένεν ἡ προμήθεια τῶν πρώτων βιβλίων. (ἀκολουθεῖ)

εἰς τὴν ἐθνικὴν τῆς πίστιν. Τῆς ἀπέκοψαν τὰ δάκτυλα τῆς δεξιᾶς χειρὸς, διότι «μὲ αὐτὰ, ἔλεγον, ἐμάθαινε τὰ παιδιὰ νὰ γράφουν Ἑλληνικά». Τῆς ἀπέκοψαν ἔπειτα τὰ ὦτα καὶ τὴν ῥίνα. Αὕτη ὅμως ἔμεινε μέχρι τέλους ἀκλόνητος. Αἱ τελευταῖαι αὐτῆς λέξεις πρὶν ἐκπνεῦσθαι ἐκ τῶν συνεχισθέντων μαρτυριῶν ἦσαν «Ζήτω ἡ Ἑλλάς»! Οὐδένα καταλείπει συγγενῇ, ἵνα ἀπολάβῃ τὸ βραβεῖον, διότι οἱ μὲν γονεῖς αὐτῆς προεπέθανον (ὁ πατὴρ τῆς ἦτο ἱερεὺς ἐθνικῆς δράσεως), ὁ δὲ ἀδελφὸς τῆς ὑπολοχαγὸς τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ ἐσφάγη ὑπὸ ἀντεθνικῶν στοιχείων τῷ 1944, ἡ δὲ μόνη ἐπιζῶσα ἀδελφὴ τῆς θεραπεύεται ἐν Ψυχιατρικῇ τῆς Θεσσαλονίκης».

Ταῦτα ἀναφέρει ἡ ὑποβληθεῖσα εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἐκθεσις τοῦ διευθυντοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Θέκης κ. Σπείσιερη.

Ἐτιμὴ καὶ δόξα εἰς τὴν μνήμην τῆς ὑπερόχου Ἑλληνίδος ἐθνομάρτυρος διδασκαλίσσης. Ἡ υπερτάτη πατριωτικὴ θυσία αὐτῆς ἀποβαίνει φωτεινὸς τίτλος τοῦ ἐθνικοῦ εκπαιδευτικοῦ κλάδου καὶ τῶν γνησίων Βορείων Ἑλλήνων, τῶν μαχομένων ὑπὲρ τοῦ πατρίου Ἑλληνικοῦ ἐδάφους, εἴτε στρατευομένων, εἴτε ὡς συμπολεμοῦντων πολιτῶν. Ὁ θάνατος τῆς διδασκαλίσσης Βασιλικῆς Παπαθανασίου καθιστᾷ αὐτὴν σύμβολον ὑπερήφανον τῆς ἐθνικῆς ιδέας κατὰ τῶν βαρβάρων καὶ τῶν ἀνόμων. Δὲν ὑπάρχει, ὡς ἐλέχθη, συγγενὴς ἐξ αἵματος τῆς ἡρώιδος διὰ νὰ δεχθῇ τὴν τιμὴν, ἀλλ' ὑπάρχει συγγενὴς ἐκ ψυχῆς ὁλόκληρος ἡ Ἑλλάς, εἰς τὴν ὅποιαν ἀντανάκλῃ ἡ δόξα τῆς θυσίας τῶν γνησίων τῆς τέκνων».

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Γεώργιος Π. Οἰκονόμος

2. **Νικόλαος Παπαθανασίου**, δημοδιδάσκαλος ἐν Δισπηλιῷ Καστορίας. Μετὰ σειράν ἡρωικῶν κατορθωμάτων ἔπεσεν εἰς Βίτσι.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τιμῶσα τὴν μνήμην τοῦ ἡρώος τούτου ἀνέειμεν εἰς αὐτὸν τὸ βραβεῖον αὐτῆς ἀρετῆς καὶ αὐτοθυσίας. Κατὰ δὲ τὴν Πανηγυρικὴν Συνεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας τῆς 30ῆς Δεκεμβρίου 1948 ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας ἀνεκοίνωσε τὴν ἀπόφασιν διὰ τῶν ἐπομένων:

«Μετὰ τὴν γνῶμην τῆς Τάξεως τῶν Ἡδικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν καὶ ἀπόφασιν τῆς Ὀλομελείας ἀπονέμεται **Βραβεῖον** ἀρετῆς καὶ αὐτοθυσίας μετὰ θάνατον εἰς τὸν ἡρωϊκῶς πεσόντα καὶ ἐξόχως δράσαντα ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν ἰδανικῶν δημοδιδάσκαλον Δισπηλιοῦ - Καστορίας **Νικόλαον Παπαθανασίου**. Ὁ δημοδιδάσκαλος Παπαθανασίου ἐφονεύθη τῇ 30ῇ Αὐγούστου 1948 μαχόμενος εἰς τὸ Βίτσι ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ λόχου αὐτοῦ καὶ ἔκλεισε τὴν ζωὴν του ἀνταξίως τοῦ ὅλου του πατριωτικοῦ παρελθόντος. Καὶ πρὸ τοῦ κατὰ τὸν ἀνταρτῶν ἀγῶνος ἡγωνίσθη κατὰ τῶν κομιτατζήδων μετ' ἐπιμονῆς καὶ εὐστοχίας, οὕτω δὲ ἡδυνήθη νὰ ἀναπτέρωσθαι τὸ φρόνημα τῶν κατοίκων. Ἀλλ' ἀφ' οὗτο ἐκλήθη εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ ἀνε-

πτυξεν ἀπαράμιλλον τόλμην καὶ εὐψυχίαν καὶ αὐτοθυσίαν καὶ διεκρίθη εἰς πάσας τὰς μάχας τῶν ὁποίων μετέσχεν, ὡς τονίζουσιν αἱ ἐπίσημοι ἐκθέσεις. Καὶ εἰς τὴν περιόχην τῆς Καστορίας καὶ τοῦ Βοΐου καὶ εἰς τὰ Κρούσια καὶ τὸν Προφήτην Ἥλιον καὶ εἰς τὴν Ὀμορφοκκλησιάν καὶ εἰς πλείστας ἄλλας θέσεις ἐξετέλεσε τὰς δυσκολωτέρας ἀποστολὰς ἡρώος, ψυχραῖος καὶ ἀτρόμητος πολέμων πάντοτε ὀρθὸς καὶ ἀψηφῶν τὰ περὶ αὐτὸν διασταυρούμενα βλήματα, ἀγωνιζόμενος ἐκ τοῦ συστάδην πρὸς ὑπερέτερας δυνάμεις καὶ καταβάλλον αὐτάς, μὲ ἐξήκοντα ἄνδρας ἐξοντώνων καὶ διαλύων δυνάμιν διακοσίων ἐχθρῶν. Κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἀμμουδάς προσβάλων τὸν ἐχθρὸν ἐκ τοῦ δεξιῦ μετὰ μεγίστης πρὸς τὸν θάνατον περιφρονήσεως καὶ ἀπαράμιλλον ἡρωϊσμοῦ συνετέλεσεν εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ ὄρεινου ὄγκου τῆς Ἀμμουδάς. Οὕτω βαδίζων ἀπὸ κατορθώματος εἰς κατορθώμα ἀπέβη μετὰ τοῦ ὑποδειγματικοῦ του λόχου ὁ πραγματικὸς τρόμος τῶν ξενοδούλων ὀρδῶν. Εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀλεβίτσας διὰ τολμηροτάτης νυκτερινῆς ἐπιχειρήσεως συνετέλεσεν εἰς τὴν ταχύτεραν πτώσιν τοῦ ὀχυροῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ ἀνέρχεται ἐκ τῶν πρώτων.

Ἀπασαί αἱ πληροφορίες αὗται στηρίζονται εἰς ἐπισήμους πηγὰς, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐκτενέες καὶ χαρακτηρίζουσι διὰ πλείονων τὸν λαμπρὸν τοῦτον δημοδιδάσκαλον. Δις προάγεται ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ, προτείνεται διαδοχικῶς διὰ τὸν πολέμικόν στρατὸν γ' καὶ α' τάξεως, διὰ τὸ χρυσοῦν ἀριστεῖον ἀνδρείας διὰ τὴν μονιμοποίησιν του ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ.

Ἡ γενομένη εἰς Ἀργος Ὀρεστικὸν κηδεῖα του καὶ οἱ ἐκφωνηθέντες κατ' αὐτὴν δεκαπέντε λόγοι ἐκπροσωποῦντες πάσας τὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς δογανώσεις ἐχούσας ἐπὶ κεφαλῇ τὴν ἐκκλησίαν μαρτυροῦσι περὶ τοῦ ἡρωικοῦ τούτου ἀνδρός, ὁ ὁποῖος ἠσθάνετο εἰς τὰς φλέβας του τὸ αὐτὸ ἡρωϊκὸν αἷμα τὸ ὁποῖον ἐξωοῦνται καὶ τὸν πάπον τοῦ Παπαθανασίου, τὸν λειτουργοῦντα μὲ τὸ ὄπλον παρὰ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν καὶ τὸν πατέρα του Ἀνδρέαν Παπαθανασίου διδασκοντα μὲ τὸ ὄπλον ἐπὶ τῆς ἐδρας, ἕως οὗ ἔπεσε καὶ αὐτὸς μαχόμενος κατὰ τῶν κομιτατζήδων.

Ἡ Ἀκαδημία τιμῶσα τὴν μνήμην τοῦ ἐθνικωτάτου τούτου διδασκάλου, ὅπως ἐτίμησεν ἄλλοτε καὶ τὴν μνήμην τῆς ἡρώιδος ἐκείνης διδασκαλίσσης Βασιλικῆς Παπαθανασίου, ἐκτελεῖ πατριωτικὸν καθήκον ἀπέναντι τῆς μνήμης ἀνδρός ὑπερόχου, διὰ τῆς δράσεως αὐτοῦ καθισταμένου συμβόλου τοῦ διδασκαλικοῦ κλάδου, τοῦ πιστοῦ εἰς τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις καὶ ἐξαφανίζοντας τὸ στίγμα τῶν εὐαριθμῶν, εὐτυχῶς, ἀρνησιπατρίδων συναδέλφων του».

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Γεώργιος Π. Οἰκονόμος

Ἡ Διεύθυνσις τῆς «Παιδαγωγικῆς Ἐπιθεωρήσεως» ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς, ὅπως τιμῇ τὴν μνήμην τῶν ὑπὲρ πατρίδος πεσόν-

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

† **Βασιλείου Α. Τσίριμπα**, Γεν. 'Επιθεωρητοῦ Στοιχ. 'Εκπαιδευσεως. «Τὸ σχολεῖον ἐργασίας ἐν τῇ πράξει». Δ' ἐκδο- σις 1948.

Τὸ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον κυκλοφορή- σαν κατ' αὐτὰς βιβλίον τοῦ ἀειμνήστου Β. Τσίριμπα θὰ τύχη ἀσφαλῶς τῆς αὐτῆς, ὡς καὶ αἱ προηγουμέναι ἐκδόσεις του, ὑποδοχῆς παρὰ τῶν κ. κ. συναδέλφων, ὡς ἀποτελοῦν ἀριστον βοήθημα διὰ πάντα διδάσκαλον ἢ σπουδαστὴν Παιδαγ. 'Ακαδημίας.

Δημ. Ζαφειροπούλου, συνταγματάρχου πε- ζικού. «Τὸ Κ.Κ.Ε. καὶ ἡ Μακεδονία». Ἀθῆναι 1948.

Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁ συγγραφεὺς παρέ- χει ζωντανὴν εἰκόνα ὄλων τῶν σατανικῶν ἐλιγμῶν καὶ τῆς προδοτικῆς μετὰ τῶν Βουλ- γάρων συμπράξεως τοῦ Κ.Κ.Ε. κατὰ τὸ διά- στημα τῆς κατοχῆς καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Μα- κεδονίᾳ, ἐξιστορεῖ τὰ τῆς τελευταίας ἀνταρ- σίας καὶ τῆς οργανώσεώς της καὶ ἐξηγεῖ τὰ ἐλαττήρια καὶ τοὺς σκοποὺς τοῦ Σλαβοκομ- μουνισμοῦ, τοῦ ὁποῦ τοῦ Κ.Κ.Ε. εἶναι ἐξω- νημένον τυφλὸν ὄργανον. Ὡς ἐκ τοῦ τόσον ἐπικαίρου περιεχομένου του καὶ τῆς σαφη- νείας του κατὰ τὴν γλωσσικὴν διατύπωσιν τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι διδακτικώτατον καὶ πρέπει ν' ἀναγνωσθῇ ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἑλ- ληνας. Χ. Σ.

Εὐαγγ. Παράσχη, ἐπιθεωρητοῦ δημ. σχολείων. «Ὁ ἰδανικὸς δάσκαλος». Ἐλευ- θέρα διασκευή εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἔργον τοῦ καθηγητοῦ Μ. Keilhacker ἐν ᾧ ὁ συγγρα- φεὺς ἐκ τῶν ἀπαντήσεων χιλιάδων ὑπ' αὐ- τοῦ ἐξετασθέντων παιδῶν ἐξάγει τὸν τύπον τοῦ ἰδεώδους διδασκάλου. Ἡ ἐξέτασις ἐγέ- νετο δι' ἀπευθυνθέντων ἐρωτημάτων, εἰς ἃ οὗτοι ἀπαντῶσιν ἐγγράφως. Τὸ βασικὸν ἐρώ- τημα ἦτο: πῶς θέλουν νὰ εἶναι ὁ διδάσκα- λός των ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν του ἐμφά- νισιν γενικῶς, εἴτα μερικώτερον τίνος φύλου θέλουν νὰ εἶναι καὶ διατί, ποίαν συμπερι- φορὰν νὰ δεικνύη πρὸς τοὺς μαθητάς του, ποίας ιδιότητος νὰ ἔχῃ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, ὡς

των διδασκάλων ἀναγράφουσα τὰ ὀνόματα καὶ τὰς ἡρωϊκὰς τῶν πράξεις εἰς τὸ διὰ τοῦ παρόντος τεύχος ἐγκαινιζόμενον «Πάνθεον», παρακαλεῖ τοὺς κ. κ. Ἐπιθεωρητὰς ἢ καὶ πάντα ἄλλον γνωρίζοντα σχετικῶς, ὅπως ἀ- ποστείλῃσι πρὸς αὐτὴν τὰς πληροφορίες των ἀναγράφοντες ἐκτὸς τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑπὲρ πατρίδος πεσόντος καὶ τὴν ἡμερομηνίαν καὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ ἔπεσε, καθὼς καὶ πᾶσαν ἄλ- λην σχετικὴν πληροφορίαν, ὥστε νὰ παρέχε- ται ὅσον τὸ δυνατόν πληρεστέρα καὶ ἀδρο- τέρα ἢ εἰκὼν τοῦ τιμωμένου ἥρωος.

καὶ τίνα γνώμην ἔχουν οὗτοι περὶ τοῦ τρό- που τῆς διδασκαλίας τῶν διαφόρων μαθη- μάτων, ἐκδρομῶν κλπ. Ἐκ τούτων ἐξάγει ὁ συγγραφεὺς πολύτιμα πορίσματα, ὠφέλιμα εἰς γονεῖς, διδασκάλους καὶ πάντα ἐν γένει ἐνδιαφερόμενον διὰ τὰ προβλήματα τῆς ἀγωγῆς. Γ.Κ.Ο.

Ἡλία Ι. Ξηροτύρη - Τέλη Πεκλάρη. «Προβλήματα ἀνατροπῆς τῶν παιδιῶν μας». Ἀθῆναι 1949.

Μὲ τὸ βιβλίον των τοῦτο οἱ συγγραφεῖς προσφέρουν μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὸ παι- δαγωγικὸν ἔργον γονέων καὶ διδασκάλων. Ἐ- φαρμόσαντες μετὰ δεξιότητος καὶ εὐσυνειδη- σίας τὰς μεθόδους τῆς Ἀτομικῆς ψυχολο- γίας εἰς τὴν σχολικὴν των πράξιν παραθέ- τουν ἐν αὐτῇ πλείστα συγκεκριμένα παρα- δείγματα παιδικῶν ψυχικῶν ἀνωμαλιῶν, τὰς ὁποίας ἐθεράπευσαν, ἐκδέτοντες συγχρόνως καὶ τὰς πρὸς τοῦτο χρησιμοποιηθείσας με- θόδους. Τὸ συνιστῶμεν θερμῶς εἰς γονεῖς καὶ διδασκάλους. Χ. Σ.

Ἀθαν. Παπαγεωργίου, Γεν. ἐπιθεωρητοῦ ἐκπαιδευσεως. «Βόρειος Ἑλλάς» 1946.

Μελέτη διαφωτιστικὴ τῆς ἐθνολογικῆς συστάσεως τῆς Βορείου Ἑλλάδος, ἐξ ἧς ἐμ- φαίνεται δι' ἀκριβεστάτων στατιστικῶν πινά- κων ἡ ἀνυπαρξία βουλγαρικῆς μειονότητος ἐν Ἑλλάδι.

Τοῦ αὐτοῦ, «Μάρτυρες κληρικοὶ Μακεδο- νίας καὶ Θράκης ἀπὸ τοῦ 1941—1945» Ἀθῆναι, 1948.

Λεπτομερὲς ἀφήγησις τῶν μαρτυριῶν ἃ ὑπέστησαν οἱ κληρικοὶ μας ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ κατὰ τὸ διάστημα τῆς κατοχῆς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, Ἰταλῶν, Βουλγάρων καὶ τῶν Σλαβοκομμουνιστῶν με ὀνόματα, ἡμερομη- νίας καὶ ἀκριβεῖς στατιστικὰς ἐν τελεσί.

Παν. Λεων. Νέζη, ἐπιθεωρητοῦ δημ. σχολείων. «Μῦθοι τῶν ἀρχαίων προγόνων μας», Πάτραι.

Ἀνδρέου Ἐπ. Παπανδρέου, τ. θ. βοη- θοῦ Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ. «Ἡ ἀνατροπὴ τῶν παιδιῶν μας», Πάτραι 1948.

Ἀνδρέου Ἀρχιμανδρίτου, ἐπιθεωρη- τοῦ σχολείων. «Ἀθάμας», Κέρκυρα. **Γεωργίου Γιαννιώτη**, δημ.λ. «Οἱ ὁ- μοιογενεῖς τάξεις».

Γεωργίου Ν. Σκάρδη, καθηγητοῦ σχολ. μουσικῆς. «Μαθήματα σχολικῆς μουσικῆς» Ἀθῆναι 1948.

«Μακεδονικὰ γράμματα», περιοδικὸ τέχνης - κοινωνικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἐρευνας, Θεσσαλονίκη.

Ν. Κ. Κωνσταντοπούλου, «Τὰ νικητή- ρια», πατριωτικὸς ψαλμός, Ἀθῆναι 1947.

ΜΟΔΙΣ ΨΕΒΔΟΘΗ

ΠΑΝ. Δ. ΓΚΙΚΑ

Συμβούλου Διδακταλικῆς Ὁμοσπονδίας Ἑλλάδος

ΠΡΑΚΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΕΦΟΡΕΙΩΝ

Η ΙΣΧΥΟΥΣΑ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΗ.—ΝΟΜΟΙ, ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ, ΥΠΟΥΡΓΙΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ, ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ, ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ, ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ—ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ Κ.Α.Π. Κ.Α.Π.

Εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλους ὅτι ὁ ἀρχικὸς νόμος 5019/1931 «Περὶ ἰδρύσεως σχολικῶν Τα- μείων καὶ σχολ. Ἐφορειῶν» ὑπέστη πλείστας τροποποιήσεις καὶ συμπληρώσεις, ὥστε δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι μέσα εἰς τὴν πληθώραν τῶν τροποποιήσεων καὶ συμπληρω- τικῶν διατάξεων ὁ διδάσκαλος, ὅστις εἶναι κυρίως καὶ ὁ ἐφαρμοστής τοῦ νόμου τοῦ- του, πολλάκις ἀμφιβάλλει περὶ τοῦ πρακτέου. Τὴν ἑλλειψιν ταύτην πληροῖ ὁ ἀνω- τέρω ὁδηγός, ὅστις περιέχει πάσας τὰς περὶ σχολικῶν ταμείων καὶ σχολικῶν Ἐφο- ρειῶν ἰσχυοῦσας σήμερον διατάξεις ὡς καὶ πλείστα ὑποδείγματα διὰ πᾶσαν ἐνέργειαν ἢ πράξιν τῆς σχολικῆς Ἐφορείας. Τιμὴ Δρχ. 15.000.

ALFRED ADLER

ΑΝΘΡΩΠΟΓΝΩΣΙΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Ἐξαντληθείσης τῆς Αἰς ἐκδόσεως καὶ κατόπιν τῆς πανταχόθεν ζητήσεως, ἐξε- δόθη εἰς Βαν ἐκδοσὶς ἡ μετάφρασις τοῦ περιφημοῦ συγγράμματος τοῦ **Adler** «ΑΝΘΡΩΠΟΓΝΩΣΙΑ», ἀναθεωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ καὶ κατὰ πολὺ βελ- τιωθεῖσα. Πολύτιμος σύμβουλος διὰ γονεῖς, διδασκάλους κλπ. καὶ γενικῶς διὰ κάθε ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμῇ νὰ λύσῃ ὁρθῶς τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς του, χωρὶς συγκρούσεις πρὸς τὸ ἄμεσον περιβάλλον καὶ τὴν κοινωνίαν.

Ἐκδοσις ἐπὶ κοινοῦ χάρτου Δρ. 20.000

» » ἐκλεκτοῦ » » 25.000

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

Γενικοῦ Διευθυντοῦ Μαρμαλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας

Η ΑΝΤΙΘΕΣΙΣ ΕΝ ΤΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚῇ ΕΡΕΥΝῃ

2α ἐκδοσις, ὅλως νέα, σελ. 245, Ἀθῆναι 1949—Τιμὴ Δρχ. 20.000

Εἰς ἐποχὴν κρίσεως τῆς ψυχολογίας, τὸ ὡς ἄνω σύγγραμμα τοῦ κ. Γ. Παλαιολόγου, ἐνθα ἐρευνῶνται τὰ σημαντικώτατα καὶ δυσχερέστατα προβλήματα τῆς ψυχολογίας ὑπὸ σύγχρονον φῶς, ἀποτελεῖ πολὺτιμον συμβολὴν πρὸς ἀναθεμελίωσιν τῆς ψυχολο- γίας εἰς ἐπιστήμην ἀξίαν τοῦ ὀνόματος, ἀνταποκρινομένην εἰς τὴν ἰδιωτικὴν τοῦ ψυ- χικοῦ παράγοντος καὶ τῶν παντοίων ἐκδηλώσεων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

ΜΟΔΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Σ Π. Μ. ΚΑΛΛΙΑΦΑ

Καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν

ΨΥΧΙΚΗ ΣΥΣΤΑΣΙΣ, ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ

Τιμὴ Δρχ. 7.000

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΠΕΡΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ

Σ ΠΥΡ. ΚΑΛΛΙΑΦΑ

Καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁ κ. Καλλιὰφας περιλαμβάνει ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὴν διδασκαλίαν ὅλην τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, τὴν ὁποίαν δεόν νὰ περιέχῃ ἐν συγχρονισμέ- νον Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα. Πλὴν τούτου ὁμῶς εἰς τὸ ἔργον περιλαμβάνονται καὶ πλείσται κυρίως πρακτικαὶ διδακτικαὶ καὶ μεθοδικαὶ ὁδηγαί, ὥστε διὰ τούτων ὁ ἀνα- γνώστης κατατοπίζεται συντόμως μὲν, ἀλλὰ πλήρως καὶ σαφῶς τόσον ἐπὶ ζητημάτων ἐργασίας, ὅσον καὶ ἐπὶ ζητημάτων τῆς εἰδικῆς διδακτικῆς τῶν ἐπὶ μέρους μαθημάτων.

Πρόκειται περὶ ἔργου ἀπαραιτήτου διὰ πάντα λειτουργὸν τοῦ Λαϊκοῦ Σχο- λείου, λίαν ὑποβοηθητικὸν διὰ τὸ βαρὺ καὶ δύσκολον ἔργον του.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΡ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΥ

Καθηγητοῦ τῆς Ἀρχαίας Ἑλλην. Φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν

ΠΛΗΡΕΣ ΔΙΤΟΜΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Μετὰ παραρτήματος—εἰκονογραφημένου Λεξικοῦ τῶν ἀρχαίων κυρίων καὶ γεωγραφικῶν ὀνομάτων, τὸ ὁποῖον δὲ ἀποτελεῖ μίαν πλήρη ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΝ τῆς Ἑλληνικῆς κλασσικῆς Ἀρχαιότητος

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Τοῦτο καθ' ἑαυτὸ εἶναι πλῆρες λεξικὸν τῆς νέας Ἑλληνικῆς, ἀλλ' ἐν ταύτῳ παρέχει τὰς ἀντιστοιχίας (μίαν ἢ καὶ περισσοτέρας) λέξεις τῆς ἀρχαίας μετὰ τῆς συντάξεώς των.

ΚΑΙ ΟΙ 2 ΤΟΜΟΙ ΣΕΛΙΔΕΣ 2000—2500

Ὅτι ὁ Ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς ἔχει μεγίστην μορφωτικὴν ἀξίαν διὰ πάντα πολιτισμένον ἄνθρωπον καὶ πᾶσαν πολιτισμένην κοινωνίαν, ἀποδεικνύεται περὶ τὴν ἀνάγκην τοῦ λεξικοῦ, ὅτι ὅλα τὰ προηγουμένα ἔθνη τῆς ὑψηλῆς ἐκπαίδευσης τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Πολιτισμοῦ ὡς ἀκρογωνιαίον λίθον τῆς παιδείας των.

Ὅτι δὲ ἡ μῆσις εἰς τὸν Ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν Πολιτισμὸν κατορθοῦται μόνον διὰ τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων ἐν πρωτοτύπῳ καὶ οὐχὶ διὰ μεταφράσεων ἢ ἄλλως πως, ἀποδεικνύεται ὡσαύτως ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα ἔργα διδόνονται εἰς τὰ Γυμνάσια καὶ τὰ Πανεπιστήμια ὅλου τοῦ Κόσμου.

Οὐδεμίαν τέλος ἀποδείξεως χρῆζει ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι ἡ κατανόησις τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ ἡ διὰ ταύτης μῆσις εἰς τὸν κλασσικὸν Ἑλληνικὸν Πολιτισμὸν εἶναι ἀνέφικτος ἄνευ τῆς βοήθειας τοῦ καταλλήλου Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Λεπτομερέστερον, οἱ δύο τόμοι τοῦ Λεξικοῦ τούτου δὲ περιέχουν :

ΤΟ ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ : Ἐπὶ ἐκάστης λέξεως (λήμματος), παρατίθεται ἐν πρώτοις ἡ λέξις, ἐκ τῆς ὁποίας προέρχεται (παραγωγή), ἀκολουθοῦν ἔπειτα ὅλαι αἱ σημασίαι τῆς κατὰ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῆς ἐμφανισέως των (μετὰ καταλλήλων παραδειγμάτων ἐξ ἀρχαίων συγγραφέων, ὅπου χρειάζεται), καὶ ἐπακολουθεῖ τέλος ἑκτενὴς ἐτυμολογία τῆς λέξεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τελευταίων πορισμάτων τῆς συγκριτικῆς Γλωσσολογίας. Ἐπίσης σημειοῦται ἀνελλιπῶς ἡ προσῶδια ἐκάστης συλλαβῆς τοῦ λήμματος καὶ διὰ μικρᾶς παύλας χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων τὰ συνδετικά μέρη τῶν συνδέτων λέξεων.

ΤΟ ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ : Εἶναι τὸ Λεξικόν, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχομεν ἔως τώρα οἱ Ἕλληνες, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μὴ ἔχωμεν. Διότι δὲν εἶναι μόνον πλῆρες Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς (διότι τὰ λήμματα τοῦ ἀποτελοῦν τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν), ἀλλ' εἶναι συγχρόνως τὸ ΛΕΞΙΚΟΝ ΕΚ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝ. ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑΝ, τὸ ὁποῖον μᾶς λέγει, πῶς ὠνόμαζον οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας κάθε πρᾶγμα καὶ κάθε ἐννοίαν τῆς σημερινῆς μας γλώσσης. Καὶ ὅμως καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Γερμανοὶ ἔχουν λεξικά, εἰς τὰ ὁποῖα εὐρίσκουν, πῶς ἔλεγαν οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὸ κάθε τι τῆς ἐθνικῆς των γλώσσης. Δὲν εἶναι ἐντροπὴ νὰ μὴ ἔχωμεν οἱ Ἕλληνες ἀνάλογον Λεξικόν ; Εἰς τὸ Λεξικόν αὐτὸ εἰς κάθε λέξιν (λήμμα) τῆς Νέας Ἑλληνικῆς δὲ ἐπακολουθεῖ ὅχι μόνον ἡ ἀκριβὴς ἀντίστοιχος τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ ὅλαι αἱ συνώνυμοι ἢ συγγενεῖς λέξεις μετὰ ὅλας τὰς ποικιλίας τῆς συντάξεώς των. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ αὐτῆς (τῆς τελευταίας) εἶναι πολυτιμώτατον συμπλήρωμα τοῦ πρώτου τόμου, (τοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς).

ΤΟ ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου δὲ περιέχει πᾶσαν σχετικὴν πληροφορίαν ἱστορικῆς καὶ γεωγραφικῆς φύσεως. Οὕτω δὲ γνωρίσωμεν τί κρύπτεται κάτω ἀπὸ κάθε γωνίαν τῆς ἐνδόξου αὐτῆς χώρας, ἐπὶ ποίων ἐνδόξων ἐρεπίων εἶναι ἐκτισμένοι αἱ πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος, καὶ ποιοὶ ἐκ τῶν ἐνδόξων προγόνων μας ἔζησαν καὶ ἔδρασαν ἐκεῖ ὅπου καὶ ἡμεῖς σήμερον φροντίζομεν νὰ συνεχίσωμεν τὸ ἔργον των.

Οὕτω τὸ ὅλον Λεξικόν, περιέχον ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν ἀφηρημένων (ἐννοιῶν) καὶ συγκεκριμένων πραγμάτων, τὰ κύρια καὶ γεωγραφικὰ ὀνόματα τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου, καθίσταται αὐτομάτως καὶ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔ. ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΚΛΑΣΣ. ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΟΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΠΕΤΡΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α. Ε. — Περσμαζόγλου 9 — ΑΘΗΝΑΙ

Διὰ νὰ γίνῃ κτήμα ὄλων τῶν Ἑλλήνων, ΘΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΗ ΕΙΣ 15ΘΗΜΕΡΑ ΤΕΥΧΗ
Τὸ πρῶτον τεῦχος δὲ κυκλοφορήσῃ τὴν 15ην Μαΐου ἐ. ἔ.